

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
MENŲ FAKULTETAS
MUZIKOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

RŪTA LAUCYTĖ

Muzikos pedagogikos
magistrantūros studentė

**MUZIKOS MOKYTOJO ASMENYBĖS
POVEIKIS PAAUGLIŲ POREIKIŲ IR
PREFERENCIJŲ FORMAVIMUISI**

MAGISTRO DARBAS

Mokslinė vadovė
doc. dr. D.Strakšienė

Šiauliai, 2010

SANTRAUKA

Magistro darbo tema: **MUZIKOS MOKYTOJO ASMENYBĖS POVEIKIS PAAUGLIŲ POREIKIŲ IR MUZIKINIŲ PREFERENCIJŲ FORMAVIMUISI**

Darbo autorė: Rūta Laucytė

Magistro darbe remiantis pedagoginės, psichologinės, metodinės literatūros bei švietimo dokumentų analize išsiaiškinome, kad muzikos mokytojo vaidmuo jaunų žmonių gyvenime labai svarbus, nes mokytojas ne tik suteikia žinių, bet ir daro įtaką mokinio asmenybės formavimuisi, talentų ir gebėjimų atskleidimui, bendravimui su aplinkiniais.

Muzikos pamokos bendrojo lavinimo mokykloje įgyja didelę reikšmę ugdant meilę muzikai, formuojant estetinius moksleivių jausmus, todėl norint, kad kiekvienas mokinys galėtų bendrauti su muzika, visapusiškai atskleisti muzikinius gabumus, lavinti gebėjimus, tenkinti saviraiškos poreikį, mokytojui tenka ypatingas vaidmuo. Muzikos mokytojas mokykloje yra tas žmogus, nuo kurio priklauso kaip bus organizuotas ugdymo procesas, kokie susiklostys santykiai tarp jo ir ugdytinio, kokia atmosfera vyraus klasėje, kokie bus veiklos tikslai ir reikalavimai. Deja, dauguma paauglių muzikos pamoką supranta kaip pertraukėlę tarp sunkesniųjų pamokų, kita dalis mokinių muzikos pamokas vertina abejingai, todėl muzikos mokytojui labai svarbu stengtis, kad muzikinio ugdymo procesas būtų kūrybiškas, atitiktų moksleivių interesus ir poreikius bei įtrauktų visą klasės bendruomenę į bendrą veiklą.

Tyrimo objektas – muzikos mokytojo poveikis paauglių muzikinėms preferencijoms.

Tyrimo tikslas – atskleisti muzikos mokytojo poveikį paauglių poreikių ir muzikinių preferencijų formavimuisi.

Gauti rezultatai parodė, jog paaugliai norėtų turėti muzikos mokytoją teisingą, gebantį bendrauti, mylintį vaikus, supratingą, kūrybišką. Reikšminga pastebėti, jog 14 – 16 – mečiai labiau nusivylę muzikos mokytojo teisingumu, negu 12 – 13 – mečiai. Paaugliai muzikos pamokoje norėtų daugiau dainuoti įvairių stilių dainų, improvizuoti, taip pat pageidauja daugiau laisvo stiliaus pamokų, kuriose dominuotų muzikiniai žaidimai, viktorinos, kūrybinė veikla, karaoke dainos, skambėtų šiuolaikiniai kūriniai per muzikos klausymosi veikseną.

Dauguma apklaustų muzikos mokytojų sutinka, jog nenori atsilikti nuo bendrojo ugdymo programos, todėl per mažai atsižvelgia į mokinių poreikius. Pedagogai pripažįsta, jog mokiniams

visada maloniau atlikti tai, kas paprasta ir nereikalauja specialaus pasiruošimo, be to mokinių muzikinio skonio ugdymui didelę reikšmę turi programoje esantis muzikos repertuaras, kuris mokiniams nesuprantamas arba nuobodus, nes klasikinės muzikos jų aplinkoje yra labai mažai.

SUMMARY

Theme of master's degree thesis: **IMPACT OF MUSIC TEACHER'S PERSONALITY UPON FORMATION OF ADOLESCENTS' NEEDS AND MUSICAL PREFERENCES**

Prepared by Ruta Laucyte

On the basis of analysis of pedagogical, psychological and methodical literature as well as documents of education it was revealed that the role of music teacher is especially significant for life of young persons since a teacher not only provides knowledge but also has impact upon formation of student's personality, revelation of talents and capabilities, communication with others.

Lessons of music acquire great significance at comprehensive schools when developing love for music, forming aesthetic feelings of students; therefore, a particular role is assumed by teachers when making every child deal with music, revealing musical talents fully, developing capabilities, satisfying need for self-expression. Music teacher is the one at school whom the organization of educational process depends on, he/she influences what relations shall develop between him and the educated, what atmosphere shall prevail in the class, what types and requirements of activity shall be. Unfortunately, the majority of adolescents treat the lesson of music as a break between other more difficult lessons, other part of students holds an indifferent attitude towards lessons of music; hence, teacher of music should put a great deal of effort so that the process of musical education would be creative, would meet interests and needs of students and would involve all class community into general activity.

The subject of the research – impact of music teacher upon musical preferences of adolescents.

The aim of the research – to reveal impact of music teacher's personality upon formation of adolescents' needs and musical preferences.

The results obtained suggested that adolescents would like to have a fair music teacher capable to communicate, loving children, understanding and creative. It is relevant to note that students aged 14-16 are more disappointed about fairness of music teacher than those of age of 12-13. Adolescents would like to sing songs of various styles more, to improvise; they also wish to have more free-style lessons where musical games, quizzes, creative activity, karaoke would dominate, modern creations would sound during music-listening activity.

The majority of teachers interviewed agree that they do not want to fall behind the programme of general education as a result they pay too little attention to the needs of students. Pedagogues admit that students find it more pleasant to perform things that are simple and do not require special preparation, moreover, musical repertory on the programme, which is unclear and boring for students as there is very little of classical music in their environment, has a great significance for development of musical taste of students.

TURINYS

ĮVADAS	6
1. MUZIKINIO UGDYMO AKTUALIJOS ŠVIETIMO REFORMOS KONTEKSTE	10
1.1 Muzikinio ugdymo paskirtis	10
1.2 Muzikinio ugdymo tikslai ir uždaviniai skirtingose ugdymo pakopose	12
1.3 Muzikinio ugdymo problemiškas paauglystėje	18
1.3.1 Paauglystės amžiaus tarpsnio fiziologiniai ir psichologiniai ypatumai	19
1.3.2 Vertybinių orientacijų raiška paauglystėje.....	23
2. MUZIKOS PEDAGOGO IR PAAUGLIŲ SĄVEIKA MUZIKINIO UGDYMO KONTEKSTE.....	27
2.1 Muzikos mokytojo profesinės kompetencijos bruožai	27
2.2 Muzikos mokytojo asmenybės savybės lemiančios sėkmingą profesinę veiklą.....	30
2.3 Mokytojo ir paauglių bendravimo ir bendradarbiavimo ypatumai muzikinio ugdymo procese	35
3. PAAUGLIŲ IR MUZIKOS MOKYTOJŲ DIAGNOSTINIS TYRIMAS.....	43
3.1 Tyrimo organizavimas, metodika ir imties charakteristika	43
3.2 Tyrimo rezultatų analizė	44
IŠVADOS	57
LITERATŪRA	59
PRIEDAI.....	62

IVADAS

Temos aktualumas. Muzikinis ugdymas visais laikais užėmė svarbią vietą bendrojo ugdymo kontekste, o ir šiandien pasaulyje jis suprantamas kaip vienas reikšmingiausių emocinių, intelektualių, dvasinių bei kūrybinių galių vystymo pagrindas. Muzikinio ugdymo turinys, tikslai, metodika, idealai kito nepaisant vyravusių filosofinių pažiūrų, religijos, estetinio idealo. Ilgą laiką Lietuvos pedagogai rėmėsi klasikine ugdymo paradigma, kur pagrindinis dėmesys buvo kreipiamas į ugdytinių protinių galių plėtojimą, o dvasiniai, doroviniai dalykai nebuvo akcentuojami. Reikia pabrėžti, jog tradicinis požiūris į „ugdymą pastaruoju metu vertinamas gana kritiškai, nes suabsoliutintos mokslo žinios tampa neįsisąmonintos, formalios, dogmatiškos bei atitrūkusios nuo gyvenimo realybės“ (D. Strakšienė, 2009, p. 44). Norint įveikti šiuos trūkumus, mažinamas mokomųjų disciplinų turinys, skatinama humanistinėmis vertybėmis grįsti pedagoginį procesą.

Bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose (2003) akcentuojama, jog bendrojo lavinimo mokykloje, ugdymo turinys turėtų sietis su mokinių patirtimi, žadintų norą mokytis, atlieptų jų poreikius ir galias. Lietuvos švietimo koncepcijoje (2003) taip pat pabrėžiama, jog ugdymo turinys kiekvienam mokiniui turėtų būti prasmingas, reikalingas, reikšmingas bei atitiktų ugdytinių amžiaus tarpsnio ypatumus. Tačiau daugelis moksleivių muzikos pamokose dažnai pradeda nuobodžiauti, nemėgti mokymo proceso, nes jiems atsibosta vienodi mokymo metodai, pagrįsti faktų įsiminimu, žinių įtvirtinimu, pratimų kartojimu, kurie neskatina kūrybiškumo ir nepateisina moksleivių lūkesčių.

Mokykloje iš mokytojo reikalaujama, kad jis gebėtų įskiepyti mokiniams meilę muzikai, išugdyti muzikinio mąstymo kultūrą, rengti mokinius įvairių muzikos kūrybinių suvokimui ir vertinimui, plėtoti mokinių muzikinius kūrybinius gebėjimus, išugdyti gebantį bendrauti ir bendradarbiauti, visapusiškai išsilavinusį, tvirto charakterio pilietį (Bendrojo lavinimo mokyklos programos, 2003). Deja, dauguma mokinių muzikos pamoką supranta kaip pertraukėlę tarp sunkesniųjų pamokų, kita dalis mokinių muzikos pamokas vertina abejingai, todėl muzikos mokytojui ypatingai svarbu stengtis, kad muzikinio ugdymo procesas būtų kūrybiškas, atitiktų moksleivių interesus ir poreikius bei įtrauktų visą klasės bendruomenę į bendrą veiklą (L. Navickienė, 2001). Taip pat yra labai svarbu, kad muzikos pamokose dominuotų ne žinios apie muziką, o pati muzika „kaip žmogui grožį ir svarbią prasmę teikiantis menas, susijęs su asmenybei reikšmingomis žiniomis, padedančiomis suprasti savo ir kitų dvasinį pasaulį, gyvenimo, būties vertybes“ (Z. Rinkevičius, 2002, p. 11).

Mokytojo vaidmuo jaunų žmonių gyvenime labai svarbus, nes mokytojas ne tik suteikia žinių, bet ir daro įtaką mokinio asmenybės bei vertybių formavimuisi, talentų ir gebėjimų atskleidimui, bendravimui su aplinkiniais ir pan. Mokytojo vaidmenį, reikalavimus jo asmenybei savo studijose analizavo humanistinės psichologijos atstovai A.Maslow ir C.Rogers. Humanistinė pedagogika kritiškai vertina tradicinį, klasikinį ugdymą, ji skelbia, jog ugdymas turėtų būti grindžiamas mokytojo ir mokinių bendradarbiavimu bei pagarba vienas kitam. Mokytojas turėtų atsižvelgti į mokinių poreikius ir interesus, nes mokinys prasmingai mokosi tik tada, kai suvokia, jog dalykinė medžiaga yra susijusi su jo asmeniniais tikslais. Todėl norint, jog mokinys stengtųsi, norėtų tobulėti, daugiau sužinoti bei kuo geriau viską atlikti, mokytojas organizuodamas pamokas turėtų siekti, kad pamoka ugdytiniui būtų reikšmingas įvykis, kuris nesukeltų baimės suklysti. Taip pat mokytojas turėtų būti nuoširdus pagalbininkas ir rėmėjas, kuris sugebėtų įsijausti į mokinio situaciją bei gerbtų vaiką kaip asmenybę. Taigi, humanistai įsitikinę, jog mokiniui turi būti sudarytos galimybės užsiimti tuo, kas jam įdomiausia ir geriausiai sekasi, nes tik tuomet jis galės nevaržomai tobulėti. Pedagogai turėtų padėti ugdytiniui pasirinkti, kokių žinių ar įgūdžių reikia įgyti, tarsi sudarydami su kiekvienu mokiniu vis kitą mokymosi sutartį. Akivaizdu, jog mokiniui atsiranda didesnė motyvacija tuomet, kai gali pats pasirinkti, kai mokymosi procese yra atsižvelgiama į jo asmenybę, nes daug lengviau mokytis to, kas pačiam atrodo įdomu ir naudinga.

Mokytojas yra pagrindinis švietimo ir mokyklos tobulėjimo veiksnys, nuo kurio tam tikra prasme priklauso ugdytinių asmenybės vystymasis. Pedagogas visais požiūriais mokiniams yra pavyzdys, kuriuo seka, iš kurio mokosi, kurį sąmoningai ar nesąmoningai pamėgdžioja. Jis gali daryti neįkainojamą įtaką žodžiais, veiksmais, nes ugdytiniai geriausiai mokosi iš tų, kuriais žavisi, kurie yra gerbiami bei mylimi. Kad mokytojas taptų sektinu pavyzdžiu, jam reikalingos tokios savybės kaip teisingumas, reiklumas sau ir kitiems, kūrybiškumas, atvirumas, objektyvumas, humoro jausmas, taktas, doras gyvenimas bei pagarba mokiniams (O. Tijūnėlienė, 2001). Pabrėžtina, jog nuo pedagogo asmenybės savybių, jo charakterio bruožų, profesinės kompetencijos, ugdymo stiliaus, daug priklausys jaunosios kartos ugdymo efektyvumas, nes jei ugdytiniui nepatiks pedagogas, tai jam nepatiks ir ugdomas dalykas. Vadinas, mokytojas organizuodamas ugdymo procesą turėtų atkreipti dėmesį į kiekvieno mokinio gebėjimus, o taip pat atsižvelgti į jo poreikius ir interesus (K. Pukelis, 1995).

Mokykloje mokytojas atlieka kelis vaidmenis: tai dalyko mokytojo, klasės auklėtojo, klasės lyderio. Mokytojas, kaip klasės lyderis, yra atsakingas už tinkamą mokinių elgesį ir pažiūras

į bendraklasių, mokomą dalyką, mokyklą, socialinius reiškinius. Nuo ugdytojo bendravimo su mokiniais stiliaus priklauso ir psichologinis klimatas klasėje. Yra skiriamas mokytojas demokratas, kuris dalijasi valdžia su mokiniais, mokytojas autokratas, kuris siekia, kad mokiniai paklustų taisyklėms, ir mokytojas nuolaidžiautojas, kuris valdžią atiduoda į klasės rankas. Tačiau pedagogas turėtų protingai panaudoti savo autoritetą ugdydamas tinkamą ugdytinių elgesį ir savikontrolę, mokinį priimti tokį koks jis yra bei ugdyti išsilavinusį, laisvą, savimi pasitikintį demokratinės visuomenės pilietį.

Mokslinėje literatūroje mokytojo asmenybės vaidmenį ugdymo procese bei paauglių poreikių, preferencijų klausimus nagrinėjo: I. Gailienė (2002) atskleidama mokytojo asmenybės įtaką psichosocialiniam klasės klimatui; L. Milkintaitė (2004) tyrinėjo mokytojo asmenybės įtaką pedagoginio darbo motyvacijai; G. Bendaravičiūtė (2002) - pedagogo asmenybė svarbą ugdant kūrybiškumą; E. Martišauskienė (2004) atskleidė pedagogo asmenybės dvasinės brandos įtaką paauglių dvasingumui; D. Strakšienė (2009) - mokinių muzikinės veiklos preferencijas bei mokinių interesus. Nepaisant minėtų autorių įdirbio, pasigendama darbų, kuriuose būtų atskleistas muzikos mokytojo asmenybės poveikis paauglių poreikių ir muzikinių preferencijų formavimuisi. Šį faktą galima traktuoti kaip aktualią **pedagoginę problemą ir naują tyrimo temą.**

Tyrimo objektas – muzikos mokytojo poveikis paauglių muzikinėms preferencijoms.

Tyrimo tikslas - atskleisti muzikos mokytojo poveikį paauglių poreikių ir muzikinių preferencijų formavimuisi.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) apibrėžti muzikinio ugdymo sampratą ir reikšmę skirtingose ugdymo pakopose;
- 2) apibūdinti paauglystės amžiaus tarpsnio fiziologinius ir psichologinius ypatumus;
- 3) atskleisti muzikos mokytojo asmenybės savybes, lemiančias pedagoginio darbo sėkmę;
- 4) anketinės apklausos būdu išsiaiškinti paauglių požiūrį į muzikos pedagogą ir muzikos pamoką.

Siekiant nustatyti, kaip mokytojo asmenybė įtakoja mokinių muzikinės veiklos preferencijas, buvo naudojami tokie **tyrimo metodai:**

- 1) teorinė pedagoginės, psichologinės, filosofinės literatūros analizė;
- 2) anketinė mokinių ir muzikos pedagogų apklausa;

3) taikant matematinės statistikos metodus atlikta kiekybinio tyrimo duomenų analizė. Duomenys apdoroti SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programa.

Tyrimo imtis: 100 mokinių ir 21 mokytojas.

Tyrimo laikas ir vieta: Šiaulių miesto bendrojo lavinimo mokyklų mokiniai ir muzikos mokytojai.

Tyrimo etapai:

1) 2008 m. rugsėjo – gruodžio mėnesiais: temos pasirinkimas, tyrimo tikslo, objekto, uždavinių, problemos formulavimas, mokslinės literatūros studijavimas;

2) 2009 m. sausio. – rugsėjo mėnesiais: koreguojamas tyrimo tikslas, uždaviniai ir problema. Kuriama diagnostinio tyrimo metodika, toliau studijuojama mokslinė literatūra;

3) 2009 m. rugsėjo – 2010 m. sausio mėnesiais: atlikta mokinių ir muzikos pedagogų anketinė apklausa, tyrimo duomenų statistinė analizė;

4) 2010 m. sausio - gegužės mėnesiais: tyrimo rezultatų analizė ir mokslinio darbo rašymas

Darbo struktūra: santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, trys dalys, išvados, literatūros sąrašas ir priedai. Darbe pateikta 3 lentelės, 6 paveikslai.

1. MUZIKINIO UGDYMO AKTUALIJOS ŠVIETIMO REFORMOS KONTEKSTE

1.1 Muzikinio ugdymo paskirtis

Menas iš visų kultūros sričių, suteikia galimybę patirti žmogui grožį, gėrį, perimti menines ir dvasines vertybes, skatina kūrybiškumą bei padeda formuotis asmenybei. Muzikinis ugdymas turtina žmogaus dvasinio pasaulio sferą, padeda socializuotis, įsijungti į kultūrą ir sąveikauti su ja. Muzikinio ugdymo procese labai svarbu įtraukti mokinį į kultūrinę veiklą, kuri padėtų įsisavinti vertybes, taisykles, normas, idealus. Dalyvaudami muzikinio ugdymo veikloje, mokiniai turi galimybę realizuoti kūrybinius sumanymus, išreikšti savo jausmus bei emocijas. Per muzikinę veiklą plečiasi ugdytinių muzikinė patirtis, suvokimas, mąstymas, pažinimas. Norint vaiką išmokyti muzikos, reikia nuolat aktyvinti jo protinę veiklą, emocinę ir intuicinę motyvaciją, mokyti muzikos taikant meninio suvokimo priemones ir būdus: remiantis muzikos suvokimu ir muzikiniu mąstymu aktualizuoti muzikos estetinį – dvasinį turinį muzikos klausymosi veiksenoje; aprėpti kūrinio visumą, formos logiką; padėti ugdytiniui išvelgti numanomą prasmę, kūrinio iracionalumą. (Z. Rinkevičius, 2006).

Muzika nuo pat seniausių laikų buvo žmogaus džiaugsmo, nusiramino, susikaupimo, ilgesio šaltinis. Viena svarbiausių muzikos ugdymų paskirčių – slopinti neigiamas emocijas, skatinti teigiamas, nes teigiami jausmai žadina teigiamas mintis, o teigiamos mintys – teigiamus darbus. Muzika ne tik tenkina asmens poreikius, bet ir auklėja, lavina, ugdo, skatina būti geresni. Muzikos mokytojas pamokų metu mokinius moko susikaupimo, stiprina Tėvynės meilės, pagarbos kitoms tautoms, kitų šalių kultūroms, meilės ir pagarbos tėvams, gamtai, gyvūnijai, dorovinio tvirtumo jausmus (E. Balčytis, 2002).

Muzikinis ugdymas yra viena svarbiausių asmenybės formavimo dalių, nes muzika lavina vaizduotę, pažadina žmogaus gebėjimą suvokti organizuotą garsų pasaulį, skatina estetinį jo išgyvenimą, plėtoja emocinę patirtį. Muzikinio ugdymo procese pedagogas siekia sužadinti ugdytinių norą muzikos meno, estetinių, dorovinių vertybių pažinimui, bendram dvasiniam tobulėjimui ir saviraiškai.

Muzikos pedagogika kol kas per mažai dėmesio kreipia į mokinio vidinio pasaulio plėtojimą. Jai labiausiai rūpi tai, ką ugdytinis vykdydamas įsidėmi, išmoksta ar pademonstruoja. Pagal šiuos reikalavimus vertinamas ir pedagogo profesionalumas. Tačiau reikia pabrėžti, kad

muzikos mokymas nėra vien įgūdžių formavimas, visa tai tarnauja kaip pažangos aspektas. Mokslininkai nustatė, jog muzikinis ugdymas daro įtaką ne tik psichologiniu (dėmesio, vaizduotės, mąstymo, valios), fiziologiniu lygmeniu (veikiant muzikai pastebimi širdies, kvėpavimo pakitimai), bet ir dvasiniu – asmenybinio požiūriu (vertybinių, etinių, santykių su būtimi aspektai, dvasinių būsenų) (Z. Rinkevičius, 1993).

Muzikos pamokose labai svarbu rūpintis, kad kiekvienas mokinys išsiugdytų savyje dorovinės, dvasinės kultūros pagrindus, įgytų geresnį estetinį skonį. Mokykla, tai vieta, kurioje itin sparčiai, lengvai ir natūraliai gali gilėti žmogaus dvasinė kultūra. Todėl tinkamai organizuotas į ugdytinių širdis ir protus nukreiptas nuolatinis mokinių kontaktas su tikru menu, jų įvairiapusė veikla yra išskirtinė visuomenės kultūros ugdymo galimybė (Z. Rinkevičius, 1993). Mokykla turėtų ugdyti mokinių poreikį didžiosioms vertybėms, geresnį meninį skonį, gebėjimą rinktis, kritiškai vertinti. Kitaip tariant, ugdyti aktyvią, kūrybingą ir emociingą, savo kūrybines galias gebančią tenkinti asmenybę. Mokyklos paskirtis – garantuoti sisteminių ugdymą, kuris būtų paremtas humanistinės pedagogikos principais ir bendražmogiškais vertybėmis.

Dvasingumas muzikiniame ugdyme turėtų užimti labai svarbią reikšmę. Pasak Z. Rinkevičius (1998), dvasingumas - tai vertybinės sąmonės pirmumas prieš biologinius ar materialius poreikius, tai praktinis gyvenimas tiesos, grožio, gėrio šventumu, tai prasminio sąlyčio su pasauliu ir metapasauliu išgyvenimas. Svarbu muzikos pamokose diegti ugdytiniams dvasinio gyvenimo pajautas ir prasmes. Iš to išplaukia muzikinio ugdymo tikslas - muzikinės ir bendrosios dvasinės kultūros plėtra, etinių, tautinių, estetinių bruožų, pasaulėžiūros, charakterio formavimas. Muzikiniu ugdymu bendrojo lavinimo mokykloje siekiama prisidėti prie bendrojo ugdymo siekių, ugdant harmoningą, kūrybingą, dvasingą žmogų, padedantį individui siekti gyvenimo išminties bei brandos (Z. Rinkevičius, 1998). Norint įgyvendinti šiuos tikslus, reikalingi ugdymo uždaviniai, kuriems pasiekti turėtų būti parenkami tam tikri būdai, metodai bei priemonės. Muzikinio ugdymo pagrindą sudaro mokinio estetinių jausmų ir emocijų ugdymas. Šių jausmų pagalba ugdytinis visapusiškai išreiškia savo santykį su tikrove bei save kaip asmenybę. Čia didžiulę reikšmę turi muzikos mokytojo asmenybė, kuri padeda mokiniui muzikiniu mąstymu suvokti muzikos žmogiškąsias dvasines vertybes. Jeigu muzikos mokymas yra estetiškai ir emociškai įtaigus ir konkretus, o ne teoriškas ir abstraktus, tai sudaro sąlygas ugdytinio estetinėms – dvasinėms vertybėms formuotis. Muzikos pagalba teikiami grožio ir gėrio išgyvenimai nulemia mokinio gerumo susiformavimą. Muzikos kūriniai, mokytojo padedami

auklėja mokinį ne prievarta, o menine vertybe, kai ugdytinis suvokia, mato pasaulį per muzikos kūrinio numatomo lyrinio herojaus dvasinę būseną, kurią jis nesąmoningai perima. Šie išgyvenimai stiprina ir motyvuoja ugdytinio savimonę, kloja elgesio normas ateičiai, įprasmina savo gyvenimą grįsti aukščiausiomis vertybėmis (Z. Rinkevičius, 1998). Anot autoriaus, mokant muzikos, pedagogas turi suvokti, jog pamokose turi dominuoti ne žinios apie muziką, o pati muzika, kaip žmogui svarbią prasmę bei grožį teikiantis menas, susijęs su asmenybei reikšmingomis žiniomis, kurios padeda suprasti savo ir kitų dvasinį pasaulį, būties, gyvenimo vertybes. Labai svarbu, kad kiekvienas mokinys turėtų neatimamą teisę mokykloje nuolat ir sistemingai patirti didžiųjų vertybių poveikį.

Taigi, muzikinis ugdymas yra apibrėžiamas kaip mokytojo ir mokinių bendra veikla, siekiant į aukštesnį lygį kelti ugdytinio muzikinius gabumus, muzikinį mąstymą, muzikos suvokimą bei muzikinę ir bendrąją kultūrą. Muzikiniu ugdymu bendrojo lavinimo mokykloje norima turtinti ugdytinio vidinį pasaulį, jo dvasinę ir estetinę būseną. Muzikinėje veikloje ne tik lavėja mokinių muzikiniai gabumai, bet ir formuojasi tokios mokymuisi svarbios psichinės savybės kaip atmintis, dėmesys, vaizduotė. Galūgale, muzikos pagalba galima ugdyti visapusiškai išsivysčiusią asmenybę: formuoti kūrybingą, inteligentišką, jautrų grožiui žmogų, suvokiantį vertybių hierarchiją, pasaulio kultūrą.

1.2 Muzikinio ugdymo tikslai ir uždaviniai skirtingose ugdymo pakopose

Muzikinis ugdymas – tai vadovaujamas mokytojo ir mokinių bendravimas muzikos kalbos suvokimo, meno vertybių pagrindu, siekiant, kad mokiniai įsisavintų meninius dvasinius turtus, išsiugdytų kūrybinės muzikinės raiškos ir interpretavimo gebėjimus, susiformuotų vertybines nuostatas (Z. Rinkevičius, 2005).

Muzikos pamokų tikslas bendrojo lavinimo mokykloje – mokyti pažinti tikrąją, dvasingąją, giliai jausti ir mąstyti skatinančią muziką, o ne tenkinti pramogos poreikius. Tarp svarbiausių mokyklos uždavinių yra tikrosios meninės, etinės ir dorinės kultūros ugdymas, meninio skonio puoselėjimas, mokymas ieškoti gyvenimo prasmės, gerai pažinti save ir pasaulį. Todėl norint išugdyti harmoningą ir brandžią asmenybę, sugebančią vertinti tikrąjį meną, pedagogui reikia atsižvelgti į bręstančio ugdytinio vidinį pasaulį, jo turtinimą ir konkrečiam amžiaus tarpsniui būdingas ypatybe bei savybes.

Pradinio ugdymo bendrosiose muzikos programose (2003) muzikinio ugdymo uždaviniai dėstomi koncentriškais ratais nuo siauriausių iki plačiausių estetinių ir sociokultūrinių. 1 – 4 klasėse pradeda sparčiau reikštis mokinio poreikis racionaliau, sąmoningiau pažinti jį supančią aplinką, nustatyti savo estetinį santykį su pasauliu, todėl mokytojo uždavinys – išugdyti meilę muzikai, muzikinio mąstymo kultūrą, plėtoti ugdytinio muzikinius kūrybinius gebėjimus, rengti muzikos kūrinio suvokimui bei vertinimui (Z. Rinkevičius, 2005). Pradinėse klasėse mokinius galima daug ko išmokyti, nes jie siekia viską įsisavinti, jų psichiniai procesai yra labai paslankūs.

1 – 4 klasių mokiniai yra labai smalsūs, jiems viskas įdomu, dar daug kas nauja ir nepatirta. Šio amžiaus mokiniams būdingas savaiminis, nevalingas suvokimas, jie įsimena, ir vėliau atgamina dažniausiai tai, kas daro stipresnį įspūdį, sukelia malonumą, veikia emocijas. Todėl šiose klasėse perteikiama informacija turėtų būti vaizdinga, žadinanti emocijas, muzika parinkta tokia, kuri būtų suprantama konkrečiau amžiaus mokiniams bei artima jų patirčiai. Šio amžiaus mokinių suvokimas susijęs su emocijomis, todėl juos nesunku įtraukti į tokią veiklą, kuri paliktų neišdildomą įspūdį bei žadintų emocijas. Įtraukiant ugdytinius į jiems artimą, patinkančią veiklą, būtina numatyti tikslus, kuriais būtų galima lavinti ir auklėti jaunąją kartą. Kad auklėjimas ir lavinimas būtų tikslingas, reikia bręstančiai asmenybei padėti patirti bei išgyventi vertybių reikšmę sau ir kitiems, skatinti realizuoti vertybes gyvenime, padėti adekvačiai susivokti savyje ir pasaulyje (V. Aramavičiūtė, 1998).

Pedagogai pradinėse klasėse mokymo procesą taip pat turėtų organizuoti per veiklą, kurios metu mokiniai skatinami mąstyti. Todėl ugdytiniai reikia leisti pritaikyti turimus naujus sugebėjimus, nes ugdytiniai tyrinėdami atranda daug įdomių dalykų. Tokiu būdu įgytos žinios išlieka žymiai ilgiau, negu pasyviai suvokta informacija (R. Žukauskienė, 2002).

Pradinukai yra labai betarpiški, jiems būdingas tiesioginis supratimas apie gerą ir blogą, todėl labai svarbu šį laikotarpį išnaudoti diegiant tikrąsias vertybes. Ugdytinio dalyvavimas muzikinėje veikloje suteikia galimybę įsisavinti dvasines vertybes, išgyventi grožį. Nebūtina suteikti daug teorinių dalykų iki paauglystės pradžios, bet daug svarbiau, kad mokinys būtų apsuptas geros muzikos, suprastų jos prasmę, pajautų jos dvasią (Z. Rinkevičius, 2006).

Jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikams priimtinausia veikla yra žaidimas, jo metu mokiniai atsipalaiduoja ir viską priima kaip tikrovę. Ši veiklos forma padeda muzikos

mokytojui geriau pažinti savo mokinius, sudominti reikiama informacija, palengvina mokymąsi, teikia malonumą, atsiskleidžia ugdytinių gabumus, poreikius, interesus, elgesio bruožus.

Reikia nepamiršti, jog 7 metų mokiniai greitai pavargsta atlikdami monotonišką darbą ar ilgesnį laiką klausydamiesi mokytojo kalbos. Šiame amžiuje vyrauja nevalingas dėmesys, todėl norint jį išlaikyti reikia pakaitomis nuolat naudoti įvairias veiklos rūšis. Pagrindinę reikšmę šio amžiaus vaikams turi emocinė atmintis. Psichologai pastebėjo, jog pirmaklasiai remdamiesi emocijomis, dvigubai geriau įsimena mokymo medžiagą negu ją įsimena be emocinio pastiprinimo. Dėl vyraujančio konkretaus vaizdinio mąstymo mokiniai lengviau įsimena programinę muziką. Greta vaizdinio mąstymo, ugdytiniai naudojami loginiu, sąvokiniu mąstymu, jie geba žodžiais apibūdinti savo išgyvenimus, skiria dinamikos, žanro, tempo ypatybes. Vaikų žodynas dar siauras, todėl apibūdinti savąjį muzikos suvokimą abstrakčiomis sąvokomis jiems dar sunku (Z. Rinkevičius, 1993).

7 – 9 metų mokinių aktyvusis bagažas dar skurdus, dauguma šio amžiaus mokinių dar negali aiškiai įvardinti anksčiau girdėtų kūrinių ar pamėgtų muzikos žanrų. Nors jie sugeba emociškai reaguoti į muziką, tačiau dar nesugeba įsisąmoninti savo emocinių būsenų. Ugdytiniai instinktyviai emociškai suvokia muziką ne kaip estetinį objektą, bet kaip išorinį teigiamų emocijų dirgiklį (Z. Rinkevičius, 2005).

9 – 11 metais tobulėja mokinio suvokimas, loginis mąstymas, plečiasi žodynas, lavėja dėmesys, atmintis, vaizduotė, kalbiniai sugebėjimai. Pradinėse klasėse besimokantys mokiniai patirtį įgyja per bandymus ir taisydami savo klaidas. Ugdytiniai lengvai įsijaučia į mokytojo pasakojimą, dainuojamą ar klausomą kūrinių, todėl mokant muzikos, pagrindinę reikšmę turi malonių potyrių atmintis, vaizduotė, kūno judesių patyrimas. Muzika yra vienas dorovinių jausmų ugdymo šaltinių. Dainų siužetuose visada yra dorovinių elementų: išaukštinamas darbas, reiškiamas pagarba, meilė artimui, pasišaipoma iš tinginių ir t.t. Muzikos pamokose ugdytiniais pasitarnauja vaizduotė, kurios pagalba atitinkamai gali reaguoti į dainos siužetą.

Reikia pabrėžti, jog mokinių muzikos suvokimo gebėjimai yra skirtingi, juos veikia prigimtis, aplinka, šeima, mokymo, auklėjimo sąlygos ir pan. Tačiau, anot Z. Rinkevičiaus (1998), visi mokiniai yra jautrūs muzikai, imlūs jos dvasiniam ir estetiniam turiniui. Labai svarbu, kad pradinėse klasėse nenutrūktų mokinių estetinio skonio lavinimas, nes vyresnėse klasėse pedagogams žymiai sunkiau įdiegti pagarbą liaudies muzikai, jos tradicijoms. Nuo pat

mažų dienų ugdymo procese reikia rūpintis ugdytinio muzikos suvokimu, sudarant sąlygas sąmoningumo lavinimui pagal jo galimybes. Tokiu būdu atsiras ugdytiniam galimybė siekti kuo geresnių rezultatų ir jie bus pratinami apie muziką galvoti ne kaip apie pasilinksminimo priemonę, o kaip apie svarbų kultūrinio gyvenimo reiškinį (A. Katinienė, 1998). Taip pat labai svarbūs kūrybiškumo ir meniškumo principai, kurie yra vienas su kitu glaudžiai susiję. Meniškumo supratimas keičiasi žmogui augant, bręstant asmenybei, todėl jį reikėtų taikyti visoje mokinio muzikinėje veikloje.

Emocijos neatsiejamos nuo išgyvenimų, jos padeda suprasti žmonėms vienas kitą, taip pat padeda bendrauti. Emocijos turi didelę įtaką asmenybės saviraiškai, dvasiniam aktyvumui, kūrybingumui, bendram individo psichologiniam tonusui. Jos turi papildyti protą, padėti išsaugoti etines ir dvasines vertybes, todėl reikalinga jausmų ir proto pusiausvyra. Jau nuo pat mažų dienų reikėtų mokyti ugdytinius pažinti savo jausmus, ugdyti jautrumą kitiems, sugebėjimą suvokti ir suprasti emocijas, jas valdyti bei įvardinti emocines būsenas. Emociniai išgyvenimai – neatskiriama mokinio kūrybinės veiklos dalis. Dėl išgyvenimų atsiranda individualūs santykiai, vystosi emociniai, valingieji ir intelektualiniai pažintiniai veiklos pradai, kurie skatina ugdytinius būti atkakliems siekiant žinių, padeda susiformuoti savitą santykį su žmonėmis, aplinka, daiktais, pačiu savimi, leidžia savitai vertinti reiškinius, skatina ieškoti nežinomų dalykų (R. Girdzijauskienė, 2004). Emocinis reagavimas svarbus tuo, jog emocijos pereina į estetinius jausmus ir tokiu būdu žmogus lengviau prisitaiko visuomenėje. Muzika atlieka žmogaus ugdymo funkciją, geba paveikti ugdytinio jausmų pasaulį, moko mylėti, įtakoja žmogaus emocinį, dvasinį ir kultūrinį vystymąsi. Kūrybiškumo pagalba ugdytinis gali patirti kūrybos džiaugsmą, pasijusti laimingu. Gera muzika padeda plėtoti pažintinėms galioms, o grožio ir gėrio supratimas, skatina realizuoti dvasios resursus. Klausant muzikos, dvasinis pakilimas turi įtakos ir žmogaus charakteriui. Ugdytinis dalyvaudamas meninėje veikloje skleidžia vertybes kitiems, dovanoja gėrį, perduoda jausmus, o klausytojas perimdamas tas vertybes tampa geresniu, laimingesniu. Išgyvendamas ir įsisąmonindamas gėrį, grožį, prasmę, tiesą, anot Z. Rinkevičiaus (2006), žmogus tarsi įgyja imunitetą prieš banalumą, trumpų malonumų viliones, pyktį, pavydą, prastą skonį. Autorius pabrėžia, jog tik eidamas tiesos, tauraus grožio ir gėrio keliu, kurį tiesia gilusis menas, muzika, ugdytinis eina į žmogiškumą ir šventumą, formuoja savyje kilniaširdiškumą, gerumą, meilę bei kitas dorybes.

Suvokimas, mąstymas, pažinimas, emocijos, tai veiksniai, be kurių neįmanoma apsieiti vertinant muzikos kūrinius, todėl labai svarbu šias savybes lavinti nuo pat mažų dienų. Lavinamas ir ugdomas mokinys įgyja žinių, mąstymo įgūdžių, gebėjimų bendrauti. Išmokti kūrybiškai mąstyti nėra lengvas uždavinys. Z. Rinkevičius (2002) teigia, jog esminė mąstymo savybė – jo emocinis pobūdis. Meniniu mąstymu bei menine raiška žmonės nuo seno fiksuoja savo jausmus ir santykius, o meno kūrinių būdu, kiekviena karta juos pažindama perima ir gilina emocinių santykių, dvasinių ryšių kaip vertybių patirtį. Taigi, meniniame mąstyme vyrauja meninių priemonių kalba, kur be žodžių galima suvokti grožį bei atspindėti dvasinę realybę.

Vidurinioiose klasėse žaidybinių pradą pakeičia gilesnis pažinimas. 5 – 10 klasėse muzikinis ugdymas remiasi kompleksiskumo principu, kur kiekviena veiksmo papildo viena kitą, o atlikėjiškai veiklai dėl tradicijų puoselėjimo, prigimties, charakterio bruožų skiriama daugiau laiko. Šiose klasėse siūloma išnaudoti visapusišką muzikos pažinimą. Nors 5 – 6 klasėse paauglystės problemos neleidžia pasiekti didesnio meninio lygio, gilesnio jausminio susikaupimo, tačiau žinioms formuotis šis laikotarpis yra palankus.

11 – 12 metų mokinio mąstymas beveik pasiekia suaugusio žmogaus lygį, jis pradeda suvokti abstrakčius dalykus. Tačiau paauglys yra dar vaikas: lengvai emociškai pažeidžiamas, lakios vaizduotės, dažnai proto sprendimai grindžiami emocinių poveikių pagrindu, todėl visa tai muzikos mokytojui labai svarbu įvertinti, siekiančiam mokinius sudominti savo dalyku. Paauglio emocinė – dvasinė sfera glaudžiai siejasi su poreikiu bendrauti, suprasti bendraamžių interesus, mąstymą, gyvenimo būdą, kritiškus vertinimus suaugusiųjų atžvilgiu. Mąstymo ir emocijų pagrindu kilęs komunikavimo poreikis gali būti gerai tenkinamas tokiu muzikiniu ugdymu, kuriuo mokiniai turi galimybių intelektualiai ir emociškai patirti suaugusiųjų ir bendraamžių santykius, naujus jausmus, juos apibendrinti bei įprasminti. Paauglystės laikotarpyje mokinys labai nori būti suaugęs ir bendrauti su bendraamžiais ar nedaug vyresniais už save, todėl pedagogui labai svarbu pripažinti šį stiprų paauglio siekį ir vengiant konfliktų ramiai spręsti išskylančias problemas (Z. Rinkevičius, 2005).

Taigi, muzikinis ugdymas yra labai glaudžiai susijęs su tam tikrais amžiaus tarpniais. Ugdytiniai skiriasi individualiomis muzikalumo, muzikos pažinimo savybėmis. Muzikos pamokos mokykloje ne tik auklėja, bet ir lavina mokinį, nes jos klausymasis moko susikaupti, sutelkti dėmesį, ilgiau pabūti emociškai ir protiškai susikaupus, moko pabūti tyliai ir ramiai, lavina vaizduotę; muzikavimas moko labai tiksliai jausti laiko trukmę, garsų aukštumą,

tembrus, garsų stiprumo kaitą; dainavimas plečia intonacinę kalbos diapazoną, padeda tobulinti kalbėjimo, tarties kultūrą (E. Balčytis, 2002). Muzikiniu ugdymu siekiama turtinti žmogaus vidinį pasaulį, jo estetinę, dvasinę kultūrą. Valdomą pobūdį muzikinis ugdymas įgauna mokykloje – kuomet šis procesas yra kryptingai ir sistemingai valdomas. Tokia pedagogo ir ugdytinio veikla įmanoma tik pedagoginės sąveikos dėka.

1.3 Muzikinio ugdymo problemiškas paauglystėje

Paauglystės amžiaus tarpsnis mokslinėje literatūroje yra įvardijamas kaip daugiausia sunkumų mokytojams bei didžiausių prieštaravimų patiems mokiniams keliantis laikotarpis. Paaugliai yra lengvai emociškai pažeidžiami, lakios vaizduotės, dažnai proto sprendimai yra grindžiami emocinių poveikių pagrindu. Muzikos mokytojams nelengva dirbti su paaugliais, nes jie būna kategoriški, nepastovūs, tačiau reikia nepamiršti, kad paaugliai išgyvena nelengvą laikotarpį ir jie labai norėtų būti mokytojų suprasti (D. Gailienė, 1996). Pedagogas norėdamas sėkmingai ugdyti mokinius turi gerai išmanyti ne tik atskirų mokinių asmenybės savybes, bet ir visos klasės kaip bendruomenės ypatumus, kurie turi didelę įtaką darbo sėkmei ir kiekvieno grupės nario asmenybės saviraiškai.

Paauglystės laikotarpis užima svarbią vietą žmogaus vystymosi etapuose. Paauglys kaip asmenybė – labai įdomus bei originalus. Šiuo laikotarpiu didžiausią įtaką daro idealai, kurie atitinka besiformuojančią paauglio pasaulėžiūrą, siekius, interesus. Jei tarp paauglio ir suaugusiųjų lygiateisių santykių nėra, paauglys dažnai demonstruoja asmeninį suaugusio žmogaus statusą: ima niekinti vyresnius, vengti jų artumo bei draugystės. Pokyčiai, kuriuos vaikas išgyvena šiuo laikotarpiu yra natūralūs, nes paauglys idealistiškai vertina aplinkinius reikalaudamas, kad jie atitiktų jo požiūriu aukščiausius kriterijus. Tačiau maištingi paauglių poelgiai dažniausiai yra nesąmoningi, daromi neatsižvelgiant į juos supančius asmenis, nes pagrindinis paauglio uždavinys – savianalizė (G. Navaitis, 2001).

Labai svarbią vietą paauglio gyvenime užima emocijos, vidiniai išgyvenimai, kurie jį stipriai paveikia. Paauglių jausmai lengvai atsiranda, bet dar lengviau užgęsta, greitai keičiasi nuotaikos, išgyvenimai, tačiau šiuo laikotarpiu jie jau moka valdyti savo jausmus, pvz: liūdesį dėl blogo pažymio mėgina nusišvelginti teigdami, kad pažymiai jiems nieko nereiškia. Didžiausia pedagogų daroma klaida ta, jog norima mokinius priversti kuo daugiau išmokyti, tačiau išmokyti atmintiniai, dar nereiškia suvokti. Sunku pasiekti, kad paauglys sąlygiškai laikytųsi mokytojų ir

tėvų nurodymų, nes paaugliui būdingas perspektyvinis mąstymas, kai nebelieka vienintelio ir teisingo požiūrio. Paauglys visą laiką kritiškai permąsto patyrimo ir asmeninio supratimo kontekste, kas, jo manymu, labiausiai atitinka jo poreikius, tačiau gyvenimo patirtis ne visada nuveda geriausiu keliu. Kiekvienas naujas išgyvenimas labai svarbus paaugliui ir tai atspindi jo saviraiškos poreikius.

Paauglystėje taip pat daug problemų pradeda kelti berniukų dainavimo ugdymas balso mutacijos laikotarpiu. Mutacija sutampa su spartaus brendimo laikotarpiu, kurio metu sparčiai vystosi visas žmogaus organizmas, keičiasi psichika, interesai, polinkiai. Muzikos pamokoje berniukams dainuoti pasidaro sunku, ir didelio noro neberodo, o kartais net gėdijasi savo balso.

E. Balčytis (1986) išskiria keturis balso formavimo laikotarpius:

I – ikimutacinis laikotarpis (6 - 7 klasės). Atsiranda artėjančios mutacijos požymių, kai kurių berniukų balsas pasidaro ne toks skambus, prikimsta, susiaurėja balso diapazonas, jiems sunkiau intonuoti, ypač aukštesnius garsus.

II – aktyvioji mutacija (8 - 9 klasės), kurios metu auga gerklos, berniukai kalba žemu, gergždžiančiu balsu, dainavimo diapazonas susiaurėja iki minimumo.

III - (9, 10 klasės) laikotarpis po mutacijos, kai oktava žemiau pradeda skambėti berniukų balsai, o mergaičių balsai įgauna savitą, švelnų skambesį, tačiau dar ilgai išlieka nestiprūs ir siauri.

IV – balso brendimo laikotarpis (10 – 12 klasė), kai berniukų balsai pradeda skambėti oktava žemiau, o mergaičių balsai pasidaro brandesni bei moteriškesni. Šiuo laikotarpiu mutacijos reiškiniai dar nėra išnykę, balsai greitai nuvargsta.

Mokykloje paaugliai pradeda nebevertinti nepramoginės muzikos manydami, kad ji nenaudinga. Todėl mokytojui labai svarbu pateikti kuo daugiau žinių apie muzikos meno galias dvasingumo, vidinės kultūros ugdymui. Z. Rinkevičius (2006) nurodo, jog žmogui yra būtinas nuolatinis sąlytis su gera muzika, nes ji padeda siekti nekintamų tiesų pažinimo, ugdo savistabą, pratina kreiptis į savo dvasios pasaulį bei pajusti tai, kas žmones vienija.

1.3.1 Paauglystės amžiaus tarpsnio fiziologiniai ir psichologiniai ypatumai

Paauglystė – sudėtingas bei reikšmingas asmenybės tapimo laikotarpis. Šiuo laikotarpiu vyksta visapusiškas paauglio vystymasis, apimantis anatominius-fiziologinius,

intelektinius pokyčius, paauglio požiūrio į įvairius reiškinius formavimąsi ir kt. Anatominiu-fiziologiniu požiūriu paauglio vystymasis vyksta netolygiai, paaugliams daug rūpesčių pradeda kelti netolygus kai kurių kūno dalių vystymasis sukkeliantis ir psichologinių padarinių. Emociniu požiūriu paauglystės laikotarpis susijęs ne vien tik su perdėtu domėjimusi savimi, bet ir nerimu dėl ateities. Šiame laikotarpyje pasikeičia paauglio veiklos bei gyvenimo samprata, jo socialinis vaidmuo. Taigi, paauglystę galėtume apibūdinti kaip savęs tyrinėjimo, savęs atradimo ir savo galimo vaidmens gyvenime nustatymo laikotarpį (I. Leliūgienė, 2003).

Nors ligi šiol nėra vieningos nuomonės dėl paauglystės tarpsnio ribų, tačiau, reikia pripažinti, kad kiekvienas individas bręsta individualiai. Mes apsisostome, ties Z. Rinkevičiaus (2005) paauglystės amžiaus tarpsnio žymėjimu. Anot autoriaus, paauglystės laikotarpis trunka nuo 12 iki 16 metų. L. Jovaiša (1993) pažymi, kad tai sudėtingas fizinio bei psichinio vystymosi laikotarpis, kai ūgis ir svoris pradeda staigiai didėti, greitai auga galūnių kaulai, todėl pablogėja judesių koordinacija. Panašūs prieštaravimai atsiranda tarp širdies raumens augimo bei kraujagyslių ilgėjimo. Širdis nepajėgia pakankamai aprūpinti krauju smegenų. Šiame amžiaus tarpsnyje padidėja paauglio irzlumas, sutrinka miegas, mažėja darbingumas, todėl paaugliai dažnai nesusivaldo, būna nesantūrus, apatiški. Šie fizinio vystymosi prieštaravimai atsiliepia ir psichiniam vystymuisi, todėl dėl pablogėjusios motyvacijos paaugliai pradeda blogiau mokytis (L. Jovaiša, 1993).

Paauglystės pradžia būdingas nuotaikų nepastovumas, jautrumas, nervingumas ir neramumas. Jau 12 metų vaiko mąstymas beveik pasiekia suaugusiojo žmogaus lygį. Bet paauglys kartu yra dar vaikas: lengvai pažeidžiamas, lakios vaizduotės, dažnai proto sprendimai yra grindžiami emocinių poveikių pagrindu. Paauglys intensyviai nagrinėja savo fizinius ir psichinius ypatumus, ieško savo būdų asmenybei formuoti, lygina save su kitais. Emocinis ir protinis patyrimas persitvarko, atsikratoma vaikiškos priklausomybės, elgesys tampa savarankiškesnis, žvelgiama suaugusiųjų požiūriu. Ima formuotis nauji santykiai su aplinka, noras, kad suaugusieji paauglį laikytų nebe vaiku, kad pripažintų jam teisę laisvai reikšti savo pažiūras bet kuriuo elgesio ar gyvenimo klausimu. Paauglys reikalauja ir nori, jog kiti su juo elgtųsi kaip su suaugusiuoju. Jei suaugusieji paauglio negerbia, nepasitiki, nepripažįsta tam tikrų savarankiškumo teisių, tai paauglys protestuoja, neklauso, nemandagiai, šiurkščiai kalba. Nors paaugliai save laiko beveik suaugusiais, tačiau psichiškai ir fiziškai suaugusiajam prilygsta tikrai paauglystės pabaigoje (A.Gučas, 1990).

Paauglystę žymi tokie svarbūs pokyčiai kaip greita lytinė branda, pasikeitęs kūnas, galutinai subrendusi nervų sistema. Visi šie pokyčiai susiję ir su nauja pažintinės raidos pakopa. Paauglys jau gali samprotauti ne tik konkrečiomis sąvokomis, bet ir abstrakčiomis. Jis pradeda svarstyti apie tokius neapčiuopiamus dalykus kaip meilė, lygybė, laisvė, gyvenimo prasmė, taip pat pradeda analizuoti savo paties mintis, kurti ateities planus. Be visų šių išvardintų paauglystės laikotarpiui būdingų savybių, paauglio mąstymas pasižymi dar dviem ypatumais – egocentrizmu ir idealizmu. Paauglys mąsto apie tai, kaip viskas turėtų būti, jis tampa savotiškas visuomenės reformatorius kurdamas idealistinę pasaulio sampratą, tačiau dėl ribotos gyvenimiškos patirties jo teorijos yra naivios, todėl tikrovė suvokiama kaip nepriimtina ir neteisinga. Paauglio mąstymo egocentrizmas pasireiškia reikalavimu, kad tikrovė visiškai paklustų jo idealistinei pasaulio sampratai, tačiau tik laikui bėgant įsitikina, jog tikrasis žmonių elgesys neatitinka abstrakčių idealų ar loginių sistemų. Paaugliai gebėdami mąstyti apie savo pačių ir kitų žmonių mąstymą, pradeda suprasti, ką kiti žmonės galvoja apie juos. Didėjant pažintiniams gebėjimams daugelis paauglių pradeda galvoti apie tai, kas yra idealu, ir tampa kritiškai visuomenės, mokytojų, savo tėvų ir savų trūkumų atžvilgiu (D. G. Myers, 2000).

Ankstyvoje paauglystėje mąstymas yra dar egocentriškas, todėl dažnai paaugliai galvoja, kad jų asmeninis patyrimas yra unikalus ir nei jų tėvai, nei draugai negali suprasti, ką reikia nekęsti mokyklos. Galiausiai dauguma paauglių pasiekia tą intelekto ribą, kurią J. Piaget pavadino formaliomis operacijomis. Pasiekęs formalių operacijų ribą, paauglys jau gali kelti hipotezes ir daryti išvadas, geba mąstyti logiškai, abstrakčiai. Baigiantis paauglystei jis suvokia, kad daug kas yra nauja tik jam pačiam, o ne visai žmonijai (R. Žukauskienė, 2002).

Paauglys ieško atsakymų į daugybę klausimų, susijusių su savimi ir savo esamu bei būsimu gyvenimu. Per visą paauglystės laikotarpį, remiantis E. Eriksonu (pgl. R. Žukauskienę, 2002), pagrindinis uždavinys, kurį turi išspręsti paauglys, norėdamas sėkmingai pereiti į kitą raidos etapą, yra atrasti savo tapatumą. Ieškodamas tapatumo paauglys tarsi iš naujo išgyvena ankstesnes psichosocialinės raidos krizes, todėl šiuo amžiaus tarpsniu jiems reikalinga tėvų, suaugusiųjų, draugų psichologinė parama bei palaikymas. Nepaisydamas raidą trikdžiusios aplinkos, paauglys gali ugdytis pasitikėjimą savimi ir kitais, iniciatyvumą, darbštumą. Priešingu atveju, nepasitikėdamas savimi ir kitais, paauglys užsisklendžia savyje, tampa priklausomas ir pasyvus ar net agresyvus. Neteisingos tapatumo paieškos baigiasi vaidmenų sumaištimi.

Paauglystės amžiuje atsiranda naujų poreikių, interesų, siekių, susiformuoja vertybės, kurios yra labiau artimos bendraamžiui nei suaugusiajam. Todėl paauglio bendravimas su suaugusiuoju visiškai negali pakeisti bendravimo su bendraamžiais. Paauglys nuo sąjungos su šeima pereina prie stipresnių ryšių su bendraamžiais, tokiu būdu įgydamas daugiau nepriklausomybės. Šiuo laikotarpiu draugystė tampa pastovesnė, bendravimas su draugais tampa labai svarbia paauglio gyvenimo sritimi ir kartais tokia reikšminga, jog mokymosi reikalai nustumiami į antrą vietą. Paauglys nutolsta nuo tėvų, nenoriai pasakoja apie save, gyvena savo gyvenimą, veržiasi iš namų pas draugus. Jam būdingas noras veikti kartu su vienmečiais, bendruomeniškai gyventi ir būti draugų pripažintam bei gerbiamam. Paauglys ieško idealų, kuriais tiki ir pasitiki, todėl itin svarbi tampa draugų ištikimybė. Jei santykiai su bendraamžiais nesiklosto, draugystė nutrūksta, tai paauglys labai dėl to sielojasi, išgyvena tam tikrą asmeninę dramą. Vienatvė paaugliui yra nepakeliama, jei jam nepavyksta susidraugauti su klasės draugais, draugų paauglys bando ieškotis už mokyklos ribų (A. Petruolytė, 2003).

Vienas iš svarbiausių paauglio uždavinių yra tapti bendraamžių grupės nariu. Paaugliui vienu metu tenka gyventi dviejuose pasauliuose: bendraamžių ir suaugusiųjų. Bendraamžių pasaulis turi savo struktūrą, pripažįsta specifines vertybes, tradicijas, elgesio normas. Bendraamžių grupėje paaugliai išmoksta to, ko negali išmokti iš suaugusiųjų: bendrauti su draugais ir lyderiais, lygiateisiškumo, reaguoti į agresiją. Šiame amžiaus tarpsnyje atsiranda ypač reikšmingi ir svarbūs bendraamžių draugystės ir pripažinimo poreikiai. Vidinis poreikis bendrauti su bendraamžiais toks stiprus, jog dėl draugų paauglys gali atsidėti net šeimos ir mokyklos. Paaugliui neužtenka bendros veiklos su bendraamžiais, jam reikia jų pripažinimo. Draugų grupėje paauglys būna komunikatyvus, veiklus, draugiškas, pasirengęs rodyti geriausius jausmus, didžiausias pastangas, pasirengęs apginti savo draugų ir visos socialinės grupės garbę ir reikalus (M. Barkauskaitė, 1993). Tačiau bendraamžių grupių struktūra paauglystės laikotarpiu kinta, jei trylikamečių grupės susideda iš kelių tos pačios lyties paauglių, tai keturiolikamečių grupės jungiasi su priešingos lyties grupėmis, o artėjant vėlyvosios paauglystės laikotarpiui grupių vienybė silpnėja, formuojasi mažos grupelės (A. Vaičiulienė, 2004).

Šis laikotarpis paaugliui yra labai skausmingas, nes paauglys save vertina pagal bendraamžių grupės nuomonę. Jis pradeda mąstyti kaip jis atrodo kitų žmonių akimis, pagal tai analizuoja savo asmenybę bei formuoja savęs vertinimą. Tėvai ir pedagogai turėtų suprasti, kad pagrindinė paauglio draugija yra bendraamžiai, todėl turėtų atsargiai ir pagarbiai elgtis su juo.

Suaugusiems labai svarbu įgyti paauglio pasitikėjimą tam, kad paauglys norėtų bendrauti, įsiklausytų į vyresnių patarimus bei nuomonę, nes šiame amžiaus tarpsnyje paauglys tikrovę suvokia ne protu, bet emocijomis, todėl kitų, ypač autoritetų nuomonė jam yra labai svarbi. Paauglys pradeda jausti atsakomybę, į savo ateitį žvelgia suvokdamas savo išgales, tačiau renkantis draugus, stokoja gyvenimo patirties, todėl gali suklysti, jam reikia protingų patarimų iš suaugusiųjų.

Taigi, paauglystė – vienas sudėtingiausių žmogaus vystymosi etapų, kuris trunka nuo fizinio brendimo pradžios iki tol, kol asmuo pasiekia savarankiško suaugusio žmogaus socialinę padėtį. Paauglystės pradžia dažnai siejama su lytinio brendimo pradžia, tai yra apie vienuoliktuosius metus. Dėl staigių fizinių ir fiziologinių pokyčių paaugliui reikia laiko išgyventi šį permainingą laikotarpį ir suvokti save kaip stabilią asmenybę. Sparčiai kintant paauglio kūnui, lygiagrečiai vyksta kognityvinės srities permainos. Paaugliui iškyla daugybė gyvenimiškų klausimų apie gyvenimo prasmę, lygybę, laisvę. Nerasdamas greitų atsakymų į šiuo klausimus paauglys jaučiasi neramus, jis pradeda į pasaulį žvelgti iš idealistinio požiūrio: viskas turi būti idealiai tobula, tačiau toks suvokimas laikui bėgant praeina. Psichologai paauglystės pabaigą žymi tada, kai individas sugeba rasti savo asmenybės tapatumą, kai sukuria savo vertybių sistemą, geba užmegzti draugystės ir meilės santykius bei juos išlaikyti.

1.3.2 Vertybinių orientacijų raiška paauglystėje

Vertybės sąvoka, remiantis mokslininkų mintimis, reiškia individualiai gyvensenai ir socialiniam bendravimui būtinas taisykles, elgesio normas, orientavimosi modelius, kurių, kaip objektyviai galiojančių, žmonės privalo laikytis subjektyviai vertindami atitinkamus reiškinius, mąstydami ir kontroliuodami savo veiksmus.

A. Dumčienė (pgl. B.Bitiną, 1995) vertybių sąvoką apibrėžia dviem aspektais: kaip tikrovės objektyvų socialinį reikšmingumą, papildantį jų egzistencinį ir kokybinį apibūdinimą ir kaip subjekto požiūrį į objektyviai egzistuojančią realybę, išreiškiamą jo vertybėmis orientacijomis, socialinėmis nuostatomis ir pan. Vertybės anot R. Vasiliausko (2005), tai išgyvenimai, įsitikinimai bei patirtimi grįsti žmogaus prioritetai, kuriais vadovaujamosi elgiantis gyvenime. Vertybės nuolat veikia žmogaus veiksmus, jo elgesį, jos daro įtaką visai jos asmenybei: emociniams išgyvenimams, pažiūroms, įsitikinimams, nuostatoms. Kiekvienas mokinys į mokyklą

ateina su savo individualiu pasaulio ir jame esančiu vertybių suvokimo modeliu, todėl ugdytiniai geriau perpranta tą mokomąją medžiagą, kuri atitinka jų pasaulio suvokimo modelį (J. Piaget, 1952).

A. Maslow (1970) vertybes sieja su poreikiais ir išdėsto jas hierarchine tvarka pradėdamas nuo žemiausių ir baigdamas aukščiausiomis, susijusias su savigarba ir saviraiška. Pabrėžtina, jog vertybės asmenybės struktūroje vaidina ypatingą vaidmenį, jos duoda žmogaus gyvenime prasmę ir kryptį, įkvepia žmogų darbui, kūrybai, daro laimingu; jos yra žmogaus interesų, pažiūrų ir idealų integralinė dalis (L. Jovaiša, 1975). Akivaizdu, jog vertybės savaime neatsiranda, jos atrandamos kai individas bręsta kaip autonomiška, aktyvi ir atsakinga asmenybė, kuri vertybes įsisavina savarankiškai, siedama jas su gyvenimiška patirtimi. Reikia pabrėžti, jog atrandant vertybes ypatingą vaidmenį užima švietimo sistema, mokykla bei pedagogas. Lietuvos švietimo koncepcijoje (2003) pabrėžiama, jog pedagogai turi padėti individui atskleisti bendrąsias žmogaus vertybes ir jomis grįsti savo gyvenimą, taip pat išugdyti savarankišką ir kūrybingą, maksimaliai savo gebėjimus išskleidžiančią asmenybę. Todėl norint viso to pasiekti, reikšminga paties pedagogo asmenybės branda, jo asmenybės vertybių struktūros ir reikalavimų ugdytojui atitikimas.

Šiuolaikinė filosofija ir psichologija asmenybės lygmeniu funkcionuojančias vertybes apibūdina vertybinių orientacijų sąvoka. L.Jovaiša (1993) vertybines orientacijas įvardina kaip sąmonės išugdytą gebėjimą reguliuoti veiklą ir elgesį pagal įsitikinimus, dorines normas ir gyvenimo perspektyvas atskiriant tai, kas nevertinga ir priešinga asmenybės ir visuomenės gyvenime. Vadinasi, apie individą, jo vidinį pasaulį galima daug ką nuspręsti iš to, kokia jo vertybių orientacija. B.Bitinas (2002) teigia, jog vertybinės orientacijos tai - individo santykis su tikrovės daiktais ir reiškiniiais tame tarpe įskaitant ir patį save. Šiuo terminu taip pat yra nusakomos vertybės, kurias individas yra įsiasmeninęs ir priėmęs kaip savo asmenybės struktūrinį komponentą.

Ugdytinių vertybinės orientacijos yra ilgą laiką trunkančio proceso padarinys, kurias nulemia daugelis nuo mokyklos, šeimos nepriklausančių veiksnių (B. Bitinas, 2004). Vertybės žmogui yra tai, kas gyvenime svarbiausia ir turi didžiausią ne materialinę kainą. Dalis egzistuojančių vertybių priklauso tik nuo atskirų žmonių požiūrio į gyvenimą ir aplinkos suvokimo, kadangi kiekviena asmenybė yra skirtinga, tai ir prioritetingas vertybės skiriasi.

Paauglių vertybinės orientacijos yra nemažiau reikšmingas rezultatas negu jų žinios, protinės ir praktinės veiklos gebėjimai. Žmogus gali gyventi neįsisavinęs mokslo žinių, bet be vertybinių orientacijų jo gyvenimas neįmanomas. Kitaip tariant, vertybinės orientacijos suteikia prasmę visuomenės narių veiklai (B. Bitinas, 2002).

Pedagogas yra tas asmuo, kuris mokykloje vertybes perduoda mokiniams. Jo profesija suteikia galimybę, kompetentingai padedant ugdytiniams perimti vertybes, kurių realizavimas įprasmintų jų būtį. Muzikos mokytojas turi išsiaiškinti vertybių ugdymo galimybes dėstant mokomąjį dalyką. Vadinasi, muzikos pamoka vertybių požiūriu mokiniui turi tapti prasminga, todėl mokytojo užduotis yra numatyti realius pamokos tikslus ir visų pirma vertinti jų realizavimą.

Reikia nepamiršti, jog vienas svarbiausių paauglio pasikeitimų yra perėjimas prie asmeninės unikalios, individualios pažiūrų sistemos, kuri gali būti panaudota jo gyvenimiškai patirčiai interpretuoti. Tačiau ne visų paauglių vertybių sistema būna unikali, nes daugelis jų tiesiog ir toliau mechaniškai kartoja tėvų pažiūras, įsitikinimus, vertybes. Tie, kuriems nepavyksta pasiekti asmeninės idealų sistemos yra labai gynybiški, jie saugo save nuo naujos gyvenimiškos patirties, tolesnio tobulėjimo, negali pasinaudoti savo pačių patirtimi ir realistiškai įvertinti savo galimybių. Todėl priimdamas savo tėvų pažiūras arba vyraujančias kultūrinės pozicijas, paauglys gyvenimą gali pajusti netiesiogiai, nes laikosi ne savo nuostatų.

B.Bitinas (2000) pateikia ugdymo struktūroje funkcionuojančius šiuos vertybių lygmenis:

1) Asmenybės socialinio formavimo lygmuo, kuris apima daiktiškąsias vertybes kaip esminį socializacijos turinio komponentą. Kitaip tariant, muzikos mokytojas ugdymo procese parenka tokias vertybes, kurios yra reikšmingos tai kultūrai, kuriai yra rengiamas mokymas.

2) Vertybių pedagoginio funkcionavimo lygmuo – vertybių tapimo ugdymo tikslais pavidalu. Ugdymo dalyviai prie vertybių priskiria gebėjimus, materialiąsias žinias, pažinimo veiklos būdus, kuriuos įsimena ugdytinis.

3) Vertybių funkcionavimo lygmuo ugdymo procese – žinių, gebėjimų, objektų pavidalu. Objektai ugdymo procese gali būti reikšmingi (socialinė realybė su kuria ugdytinis save sieja) arba nereikšmingi (kurie ugdytiniui atrodo asmeniškai nereikšmingi).

Pedagogui, suvokiančiam atsakomybę už tautos, jos vertybių išsaugojimą nepakanka stebėti ir konstatuoti ugdymo procese iškilusias problemas, jis turi padėti paaugliams pasirinkti vertinimo kriterijus, priimti sprendimus vadovaujantis bendražmogiškomis vertybėmis. Kitaip

tariant, pedagoginės veiklos metu jis turi ugdyti mokinių vertybes, jų vertybines nuostatas. Nes, jeigu visuomenės vertybės bus suprantamos, kaip neigiami dalykai, tai toks požiūris susiformuos ir paaugliui, kuris laikydamasis netinkamų vertybinių nuostatų elgsis destruktiviai su pedagogais. Mokykla kartu su šeima visada buvo laikoma viena iš svarbiausių institucijų iš kartos į kartą perduodančių istoriškai susiformavusią vertybių sistemą. Vadinasi, mokyklos funkcija – teikti ne tik žinių, orientuoti mokinį ne tik į proto, mąstymo sklaidą, bet ir į gėrybių pasaulį, kurio pažinimas padeda pajauti gamtos grožį, atrasti žmogaus kūrybinio aktyvumo prasmę, nutiesti santykius su kitu žmogumi (R. Vasiliauskas, 2005).

Taigi, vertybinė orientacija tai asmens kryptingumas vertybių atžvilgiu, kuris pasireiškia vertybių išskirtinės vertės gyvenime pripažinimu (A. Gaižutis, 1993). Vertybinės orientacijos, kaip asmenybės konstruojanti sistema formuojasi iki paauglystės ontogenetinio etapo, kai atsiranda savojo „aš“ suvokimas tarpasmeninių santykių sistemoje. Nors vertybinių orientacijų formavimasis pastebimas ikimokykliniame amžiuje, tačiau pats intensyviausias formavimasis vyksta paauglystėje, kai išryškėja asmens pozicija socialinių santykių sferoje.

2. MUZIKOS PEDAGOGO IR PAAUGLIŲ SĄVEIKA MUZIKINIO UGDYMO KONTEKSTE

2.1 Muzikos mokytojo profesinės kompetencijos bruožai

Psichologijos žodyne (1993) „kompetencijos“ sąvoka yra apibrėžiama kaip funkcinis gebėjimas adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą, turėti jai pakankamai žinių bei įgūdžių. Tokiam apibrėžimui pritaria L. Jovaiša (2007) ir P. Jucevičienė (2007) teigdami, jog kompetencija - tai gebėjimas pagal žinias bei įgūdžius gerai atlikti veiklą. Taigi, apie asmens kompetenciją sprendžiama iš turimų gebėjimų, supratimo bei suvokimo, reikalingo atliekant tam tikrą veiklą. Kitaip tariant, kompetencija – tai terminas, apibūdinantis asmenis, užimančius tam tikrą socialinį ir profesinį statusą, charakterizuojantis asmens gebėjimų, žinių ir suvokimo lygmenį, atitinkantį atliekamų užduočių reikalavimus. Vadinasi, kompetetingas yra tas, kuris ne tik žino, moka, yra įgudęs, bet ir turi galimybę įgūdžius ir žinias pritaikyti praktinėje veikloje.

Kompetencijos terminas dažniausiai vartojamas norint apibūdinti žmogaus pasirengimą konkrečiai veiklai. R. Girdzijauskienė (2008) teigia, jog kompetencija yra labiau susijusi su tam tikru žmogaus gebėjimu ką nors atlikti, nei žinojimu, kaip tai reikia padaryti. Bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose (2003) nurodoma, jog kompetencija, tai žinių, gebėjimų ir nuostatų visuma įgalinanti kelti prasmingus tikslus, bei jų siekti, mokytis, dalyvauti visuomeniniame gyvenime.

Pedagogo profesinę pedagoginę veiklą nulemia pedagogo profesinė kompetencija, kuri yra apibrėžiama kaip asmens, įgijusio valstybės nustatytą išsilavinimą ir kvalifikaciją, gebėjimą atlikti tam tikrą veiklą, remiantis mokymosi rezultatu, įgytu, gebėjimų, žinių, vertybinių nuostatų visuma. R. Adamonienė (2002) mokytojo profesinę pedagoginę kompetenciją įvardina kaip profesinių pozicijų valdymą ir jų sustiprinimą tam tikromis priemonėmis. Autorė akcentuoja pedagogo profesinės kvalifikacijos tiesioginę sąsają su jo darbu: tobulėjant pedagoginei kompetencijai, auga profesionalumas, atsiranda aukštesnio lygmens kompetencija, o to rezultatas – naujas savo profesinės veiklos vertinimas. Taigi, mokytojo profesinė kompetencija yra pagrindinis mokyklos kaitos veiksnys.

Mokytojų profesijos kompetencijų apraše (2008) yra nurodytos kompetencijos, kurias privalo būti įgijęs pedagogas: tai profesinę, bendrąsias, specialiąsias bei bendrakultūrinę

kompetencijas. Profesinė kompetencija, kaip buvo minėta, tai - mokytojo gebėjimai, įgūdžiai, žinios, požiūriai, vertybinės nuostatos, užtikrinančios sėkmingą ugdymo veiklą. Bendrosios kompetencijos - tai tam tikri įgūdžiai, mokėjimai bei žinios, kurios yra reikalingos sėkmingai mokytojo veiklai. Specialiosios kompetencijos - tai pedagogo gebėjimas taikyti įgūdžius, žinias, požiūrius, vertybines nuostatas, reikalingas įgyvendinant sėkmingą veiklą savo srities ugdyme. Bendrakultūrinė kompetencija, tai tam tikrų savybių ir vertybinių nuostatų dariniai, kurie sąlygoja sėkmingą žmogaus veiklą konkrečioje kultūroje (tai gebėjimas mokyti mokinius vadovaujantis bendražmogiškais vertybėmis; kurti informacinę ir žinių visuomenę; vertinti namų aplinkos vaidmenį ir šeimos vertybių skirtumus bendraujant su mokiniais ir jų tėvais ir t.t.).

Mokytojų profesijos kompetencijų apraše (2008) yra išskiriamos pagrindinės mokytojo profesinės kompetencijos:

1. Ugdymo(si) aplinkų kūrimo. Ši kompetencija apibrėžiama kaip sąlygos (psichologinės, didaktinės, materialiosios, organizacinės, sociokultūrinės), kurios kiekvienam ugdytiniui suteikia mokymosi galias bei turi įtakos jo pasiekimas. Muzikos mokytojas, turintis šią kompetenciją, turi gebėti kurti saugią aplinką; kurti toleranciją ir bendradarbiavimą skatinančią aplinką, kurioje mokinys turi galimybę rodyti iniciatyvą, veikti savarankiškai bei atrasti bendraminčių; kurti pokyčiams palankią ugdymo(si) aplinką, kurioje mokinys jaučiasi saugus, pasitikintis savimi bei kitais; saugiai ir veiksmingai pritaikant fizinę erdvę, naudoti informacijos ir komunikacijos technologijas, įrankius ir priemones.
2. Dalyko turinio planavimo ir tobulinimo. Muzikos mokytojas, turintis šią kompetenciją turi gebėti parengti mokymo programą, teminį planą, remiantis ugdymą reglamentuojančiais dokumentais; formuoti mokymo(si) tikslus ir uždavinius; atrinkti mokymo(si) metodus, tinkamus mokymo(si) tikslams pasiekti; parengti mokiniams patrauklią ir įdomią mokymo(si) medžiagą; numatyti išteklius būtinus mokymo(si) tikslams pasiekti.
3. Mokymo(si) proceso valdymo. Tobulindamas bei planuodamas dalyko turinį, muzikos mokytojas visada turėtų galvoti apie sėkmingą, įdomią, efektyvią, patrauklią pamoką, kurioje bendradarbiaudami ugdytojas ir ugdytinis gali pasiekti pozityvių rezultatų. Pamokoje mokytojas vis dažniau tampa ne tik dalyko žinių perteikėjas, auklėtojas, bet ir vadybininkas, todėl labai svarbu, kad pedagogas ne tik demonstruotų mokymo(si) proceso valdymą, bet ir mokytų mokinius. Ugdytojas, turintis šią kompetenciją, turėtų gebėti siekti pusiausvyros tarp žinių perteikimo, vadovavimo, konsultavimo, lyderiavimo, stebėsenos ir priežiūros; taikyti įvairias psichosocialines

ir edukacines intervencijas, padedančias valdyti konfliktus ir priimti sprendimus; tikslingai taikyti šiuolaikines ugdymo(si) technologijas ir mokymo(si) metodus; prieinamai ir suprantamai mokiniui perteikti ugdymui(si) reikalingą informaciją; naudoti įvairias ugdymo strategijas, plėtojančias mokinių kritinį mąstymą, problemų sprendimą ir kūrybiškumą.

4. Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo. Šią kompetenciją sudaro keturios mokėjimų ir gebėjimų grupės: vertinti mokinių pasiekimus pagal vienodus vertinimo kriterijus; vertinti mokinių socialinę pažangą; pasirinkti mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo tipus, būdus ir metodus plėtojant mokinių mokymosi pajėgumus; derinti kiekybinę ir kokybinę, formalią ir neformalią mokinių pasiekimų vertinimo strategiją, užtikrinant socialinį, intelektualinį ir fizinį mokinių vystymąsi.

5. Mokinių motyvacijos ir paramos jiems. Muzikos mokytojas, išmanydamas, kaip galėtų stiprinti vidinę ugdytinių motyvaciją, padės mokiniams išmokti kontroliuoti savo aplinką, skatins jų kantrybę bei aktyvumą, nevensgti iššūkių, problemų ir naujoviškumo, suteiks ugdytiniais galimybę rinktis, sudarys didesnę sėkmės tikimybę, formuos teigiamą mokinio savimonę.

6. Mokinio pažinimo ir jo pažangos pripažinimo. Muzikos pedagogas turi suvokti mokinio asmenybės raidos ypatumus, išmanyti mokymosi psichologinius ir sociokultūrinius pagrindus bei gebėti tai įžvelgti ugdymo procese, taip pat užtikrinti ugdytiniais švietimo plėtotės prieinamumą, tęstinumą ir socialinį teisingumą, laiduoti lygias mokymosi starto galimybes.

7. Profesinio tobulėjimo. Šią kompetenciją muzikos mokytojas plėtoja per visą savo profesijos kelią. (Mokytojų profesijos kompetencijų aprašas, 2008).

Muzikos mokytojo profesinėje veikloje, be minėtų profesinių kompetencijų, reikalingi ir išraiškos gebėjimai, nes nuo to, kaip muzikos mokytojas gebės emociškai pristatyti ar atlikti muzikos kūrinius, nuo nuoširdaus bendravimo su ugdytiniu, labai priklausys pedagoginės veiklos sėkmė (R. Girdzijauskienė, 2004).

Taigi, muzikos mokytojo profesinė kompetencija – tai gebėjimas pažinti ugdytinius ir muziką, įvaldyti jos meninę raišką, gerai suprasti muzikinio ugdymo strategiją, didaktinę taktiką, bendrojo ugdymo tikslą, principus, gebėti atrinkti tinkamą mokymo turinį ir kūrybiškai taikyti mokymo ir auklėjimo metodus (Z. Rinkevičiaus, 2006). Vadinasi galime teigti, kad kuo aukštesnio lygio muzikos mokytojo profesinė kompetencija, tuo geriau jis gali išreikšti save ir taip skatinti ugdytinių saviraišką. Tačiau reikia pabrėžti, jog sėkminga pedagogo profesinė kompetencija priklauso ne vien nuo įgytos kvalifikacijos, bet ir nuo asmeninių savybių. Gebėjimas bendrauti

palengvina keitimąsi informacija reikalingą mokymosi procese, kur svarbiausias pedagogo motyvas pedagoginėje veikloje yra meilė ir pagarba žmogui, kuris siekia specialybės ir meistriškumo. Šis motyvas grindžia humaniškus mokytojo ir mokinių santykius. Reikia pabrėžti, jog mokinių norui mokytis ir jų aktyvinimui įtakos turi pedagogiškas mokytojo charakteris. Mokytojas turi būti jautrus, gebantis įsijausti, suprasti mokinį, saikingai reikalauti bei mandagiai elgtis. Dažniausiai pedagogo veiklą nulemia jo asmeninės savybės, savęs pažinimas, turimų galių tinkamas ir adekvatus panaudojimas, saviugdų perspektyvos realus suvokimas (D. Sadeckienė, 2006).

Apibendrinant išsakytas mintis, galime teigti, jog kompetencija – tai funkcinis gebėjimas adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą ir turėti tai veiklai pakankamai žinių bei įgūdžių. Tačiau turėjimas tam tikrų žinių ir įgūdžių dar negarantuoja sugebėjimo jas įgyvendinti, nes kiekvienas žmogus gali turėti savo asmeninį požiūrį į tam tikrą užduotį, kurią reikia atlikti, ir nuo to, koks bus jo požiūris, priklausys užduoties atlikimo rezultatas. Mokytojo profesinė kompetencija atspindi darbui reikalingą išsilavinimą, patyrimą, gebėjimus sėkmingai dirbti tam tikros veiklos srityje, išreiškia teorinio ir praktinio pasirengimo vienovę, mokytojo gebėjimus produktyviai ir efektyviai taikyti savo žinias, įvairias mokymo priemones ir pasiekti tokią mokymo pažangą, kuri realizuotų ugdymo tikslus. Pedagogo kompetenciją gali lemti jo vertybių sistema, gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti su skirtingo socialinio sluoksnio žmonėmis, meistriškumas sprendžiant iškilusias problemas, konfliktines situacijas bei gebėjimas jų išvengti. Vadinasi, norint valdyti asmenybės ugdymo procesą, reikia būti kompetentingu specialistu, nes mokytojo kompetencija didžiąja dalimi lemia mokymo ir mokymosi kokybę. Tačiau pedagogas turi nepamiršti, jog kiekvienas mokinys yra individualus ir negalima dirbti su visais vienodai, todėl aukštesnis pedagogų kompetencijos lygis leidžia tinkamai organizuoti ugdymo procesą.

2.2 Muzikos mokytojo asmenybės savybės lemiančios sėkmingą profesinę veiklą

Asmenybė - tai asmens ypatybės, kurias jis įgyja gyvendamas. Žmogus asmenybe tampa tada, kai aktyviai veikia ir reiškiasi kaip visybė, jungianti aplinkos pažinimą su išgyvenimais. Asmenybės sąvoką tyrinėja psichologijos, sociologijos, fiziologijos, filosofijos ir kt.

mokslai. Kiekvienas mokslas išryškina skirtingas šios sąvokos dalis. Sociologijos ir filosofijos mokslas į asmenybę žiūri daugiau kaip į visuomenės atstovą, psichologijos - kaip į individą, o pedagogikos mokslui svarbu ir viena ir kita. Asmenybė yra sistema, kuri jungia žmogaus psichikos procesus, motyvus, pažinimą, veiklą, elgesio bruožus į darnią visumą išskirdama jį iš kitų žmonių tarpo ir darydama jį vieninteliu bei nepakartojamu.

Žmogus yra ne tik biologinė būtybė, turinti sąmonę, galinti pažinti aplinkinį pasaulį bei jį pertvarkyti, bet ir socialinė - veikianti ir bendraujanti visuomenėje. Tačiau toks žmogus ne iš karto gimsta, daugelį savybių bei bruožų jis turi išsiugdyti per visą savo gyvenimą. Jau nuo ankstyvos vaikystės individas įsitraukia į tam tikrą istoriškai susiklosčiusią visuomeninių santykių sistemą, kurią jis randa. Tai, kad žmogus priklauso savo fenomenai, žmonių giminei ar socialinei bendruomenei, fiksuoja sąvoka individas. Visi žmonės yra individai, o asmenybe tampa savo veikloje, istoriškai susiformavusių be galo įvairių visuomenės santykių sistemoje. Vadinasi, norėdami apibrėžti bendrąją asmenybės sąvoką, turime pasakyti, kad tai yra žmogaus fenomenas, kad jis turi sąmonę, jog jis aktyviai veikia visuomenėje, ir turėtume nurodyti, kaip jis formavosi (K.Poškus, 1986).

Norint apibūdinti mokytojo asmenybę, pirmiausia reiktų pabrėžti, kad mokytojas atstovauja žmonių grupei, anot L. Jovaišos (2001), - gaminančiai materialines vertybes. Nuo tos grupės, mokytoją skiria kvalifikacinis lygis: jis yra materialinių ir dvasinių gėrybių kūrėjų ugdytojas, per savo ugdytinius kuriantis žmogaus egzistencijos, komforto reikmenis. Mokytojo asmenybę V. Šernas (1995) apibūdina kaip psichologinių - socialinių, profesinių asmens savybių visumą, lemiančią sėkmingą pedagoginę veiklą. Tik mylintis savo profesiją ir mokinius, mokytojas gali sėkmingai juos ugdyti kaip profesionalus ir asmenybes. Viso šito mokytojas pasieks jei jaus pedagoginio darbo dvasinį pasitenkinimą, aukosis darbui, mokiniams bei kūrybiškai veiks. Mokytojas turėtų būti ne vien geras savo dalyko profesionalas, bet ir mokslininkas, aktyviai besidomintis dėstomo dalyko rytdiena.

Mokytojo profesija nuo kitų profesijų skiriasi tuo, kad mokytojas yra pats savo darbo įrankis, jis veikia profesiniame gyvenime remdamasis savimi, savo vidinėmis galiomis. Pedagogo asmenybė yra svarbiausias jo darbo variklis, jo sėkmių ir nesėkmių laidas, todėl tam, kad mokytojas optimaliai naudotų save, kaip darbo įrankį, jis turėtų gerai save pažinti, mokėti išnaudoti savo stipriąsias puses bei kontroliuoti silpnąsias, o taip pat privalėtų nuolat tobulėti (V. Lepeškienė, 1996).

Mokytojas, jo asmenybė yra kiekvieno individo ir visos visuomenės gyvenimo pagrindas. Jis gali skleisti šviesą, skatinti visuomenės socialinę ir ekonominę pažangą, o kartu gali būti tos pažangos trukdys. Šiuo metu informacinėje visuomenėje iš pedagogo tikimasi ne tik akademinų ar enciklopedinių žinių, bet ir glaudžios partnerystės su mokiniu, jo gebėjimų užmegzti ryšį su ugdytiniu, ugdytinio tėvais, sugebėjimų bendrauti, diagnozuoti ateitį, dirbti komandoje ir kt. Tačiau šie mokytojo vaidmenų pokyčiai sunkiai skinasi kelią, jie nulemti priešpriešos tarp akademinio mokymo ir asmenybinio mokinio ugdymo krypties ir gebėjimo įsisąmoninti naujus vaidmenis.

Mokytojui visais laikais buvo keliami ypatingi reikalavimai: jis privalėjo turėti nepriekaištingą autoritetą ir būti mokinių mylimas, savo asmenybe rodyti pavyzdį ugdytiniams, būti dorovingu, išsilavinusiu, mylėti savo darbą bei mokinius. Skirtingi autoriai, svarstydami koks turėtų būti mokytojas, skiria prioritetą tam tikroms jo asmenybės savybėms. Šiais laikais keliant mokytojui reikalavimus, pripažįstama, jog pedagogo profesija reikalauja ne tik tam tikrų pedagogikos, psichologijos bei specialybės žinių, mokėjimų, įgūdžių, bet ir tokių asmenybės savybių, be kurių neįmanomas efektyvus ir rezultatyvus pedagoginis darbas, padedantis išugdyti mokykloje tokią jaunąją kartą, kuri po keliasdešimties metų galėtų sėkmingai stoti prie šalies vairo (K. Poškus, 1986).

Iš mokytojo reikalaujama nuolat ugdyti savo pedagoginę kultūrą: nebūti abejingu, puoselėti entuziazmą gyvenime ir darbe, mokėti taip reikšti savo emocijas, kad mokiniai jas suvoktų, siekti, jog teigiamos ir neigiamos emocijos pedagoginio proceso metu būtų meistriškai valdomos ir kūrybiškai naudojamos kaip ugdymo priemonė. Kad vyktų sėkmingas mokymas, visos šios priemonės turi būti emociškai nuspalvintos. Įrodyta, jog mokymo procese emociškai nuspalvintą mokomąją medžiagą geriausia galima suvokti ir ilgiausiai prisiminti, be to, ugdytojo emocingumas turi tiesioginės įtakos ugdytinio darbštumui, jo pažintiniam aktyvumui. Mokytojo gera nuotaika, jo žvalumas, optimizmas, pakelia mokinių entuziazmą, žadina interesus bei poreikius, o mokytojo irzlumas, prislėgta dvasinė būseną, slopina mokinių energiją, temdo pažintinę perspektyvą (K. Poškus, 1986).

Muzikos mokytojo sėkmingą profesinę veiklą lemia šios asmenybės savybės: pedagoginis pašaukimas, pedagoginis taktas, pedagoginis meistriškumas, kūrybiškumas, dvasingumas.

Pedagoginį pašaukimą L. Jovaiša (1994) apibūdina kaip motyvacinių, charakterologinių asmenybės bruožų derinį, galintį rinktis ugdomą darbą, pajauti pasitenkinimą savo darbo rezultatais bei gyvenimo prasme. Pedagoginio pašaukimo gelmėse glūdi intelektualinis ir emocinis jautrumas individualybei, jos nepakartojamiems bruožams ir poreikiams, empatija. Empatija pasireiškia ne tik siekimu bendrauti, bet ir įsijautimu į kito individo mintis ir jausmus, supratimu kito žmogaus minčių ir jausmų prasmę ir reikšmę jam bei jo aplinkai. Jautrumas ir kito žmogaus supratimas sudaro sąlygas sėkmingai praktinei pedagoginei veiklai. Pedagoginis pašaukimas taip pat neįsivaizduojamas ir be asmenybės vertybinės saviraiškos. Muzikos mokytojas ne tik jaučia dvasinių vertybių ir jų perteikimo kitiems poreikį, bet ir poreikį gyventi tomis vertybėmis, jas realizuoti savo mąstymu ir elgesiu, todėl asmenybė darosi asmeniniu pavyzdžiu. Asmeninį pavyzdį L. Jovaiša (2001) įvardina kaip ugdomąją vertybę, nes ją tiesiogiai perima ugdytiniai, kuriems yra įgimta išmokti mąstymo ir elgesio būdų iš vyresniųjų. Taigi, pedagoginis pašaukimas – vidinė pedagogo profesijos pusė, kita, išorinė pusė – pedagoginis darbas (L. Jovaiša, 2007).

Pabrėžtina, jog didelę reikšmę mokinių aktyvumui turi muzikos mokytojo charakteris, jis reiškiasi vadinamuoju pedagoginiu taktu: mandagiu elgesiu, absoliučiu vertinimu, skatinimu, ar baudimų teisingumu, saikingais reikalavimais. Be to, mokytojas turi būti jautrus, gebantis įsijausti, suprasti mokinį. Tačiau, pedagoginis taktas nėra įgimtas, taktiškai elgtis galima išmoki (L. Jovaiša, 2007).

Dar viena mokytojo asmenybės savybė lemianti sėkmingą veiklą – pedagoginis meistriškumas, kurį L. Jovaiša (2007) įvardina kaip išugdytą gebėjimą, siekiant aukštų rezultatų kruopščiai dirbti pedagoginį darbą. Jis pasireiškia gebėjimu sudominti, išlaikyti dėmesį, sudėtingus dalykus dėstyti paprastai. Meistriškumas neatsiejamas nuo naujo ieškojimo, siekimo tobulinti ugdomąjį procesą. Z. Rinkevičius (1998) pedagoginiui meistriškumui teikia ypatingą reikšmę. Autorius teigia, jog pedagoginis meistriškumas pasireiškia gebėjimu bendrauti su moksleiviais demokratiniiais santykiais. Pedagogas turi žinoti ugdytinių ne tik amžiaus tarpsnio ypatybes, bet ir individualias savybes. R. Adamonienė (2002) teigia, jog pedagoginis meistriškumas prasideda tada, kai ugdytojas nesėkmingos mokinių veiklos priežasčių ieško savyje.

Kita svarbi savybė – kūrybiškumas. R. Girdzijauskienė (1997) kūrybišką mokytoją apibūdina kaip aktyvią bei iniciatyvią asmenybę, kuri savo užsidegimu, artistišku, žaismingumu rodo darbo ir santykių su aplinka pavyzdį. Kūrybiškas mokytojas nuolat apmąsto savo buvusias

vertybes bei įsitikinimus, mokymo bei mokymosi formas, kurias papildo informacija ir idėjomis iš aplinkos. Kūrybiškumas mokymo procesą gali padaryti įdomų ir patrauklų. A. Piličiauskas (2005) teigia, jog būtent improvizacija, kūrybinė jausmo raiška sužavi, suinteresuoja mokinį, o ne aklas informacijos kopijavimas, atkartojimas.

Dar viena savybė, reikalinga muzikos pedagogo profesijoje - dvasingumas, kurio esmę A. Piličiauskas (2008) apibūdina kaip nuoširdžią meilę ugdymo partneriui, kuri yra papildyta išmintingumu bei gerą linkinčiu reiklumu. Būtent tie mokytojai, kurie pedagoginiame procese vadovaujami šiuo apibrėžimu, užtikrina palankią pedagoginės sąveikos atmosferą, puoselėja mokinių pagarbą mokytojui, išvengia autoritarinio, diktatoriško bendravimo pavojų ir t.t. V. Kučinskis (1996) dvasingą pedagogą apibūdina turintį tokias pagrindines savybes: gailestingumą, meilę, nuoširdumą, pakantumą, sąžiningumą, atlaidumą, dosnumą ir pan. Taigi, pedagogas mokykloje – dvasingumo puoselėtojas, vykdamas dvasinį pašaukimą, teikiantis mokiniams mokslines žinias, tam tikrus kodus, kuriuose fiksuota didžioji gamtos ir žmogaus dvasinio gyvenimo prasmė (L. Jovaiša, 1994). Z. Rinkevičius (2002) pripažįsta, jog tik sukūrus tam tikras pedagogines sąlygas, muzikos mokymo procese įmanoma sėkmingai diegti ugdytiniams svarbias dvasinio gyvenimo pajautas ir prasmes.

S. Šalkauskis (1992) neneigdamas pedagogo protinių ir moralinių savybių svarbos, pagrindė mokytojo fizinių savybių reikšmę ugdymo procese. Autorius sutiko, jog fizinės savybės turi mažiau reikšmės nei dorinės ar intelektualinės, tačiau pabrėžė, jog esant lygioms visoms kitoms sąlygoms, mokinių akyse daugiau autoritetingumo įgis tas mokytojas, kuris pasižymės malonia išvaizda, taisyklinga tarsena, ryžtinga elgsena, tvarkinga bei kuklia apranga. Akivaizdu, jog kiekvienas žmogus savo išore daro aplinkiniams vienokį ar kitokį įspūdį, patraukia arba atstumia. Apie patrauklios išvaizdos žmogų galvojama, kad jis pasižymi teigiamomis vidinėmis savybėmis, kad toks žmogus yra jautrus, doras, ir juo galima pasitikėti. O. Tijūnėlienės (1997) atliktas tyrimas apie mokytojo išorines savybes patvirtina faktą, jog mokiniams mokytojo išorinės savybės yra labai svarbios, nes ugdytiniai pagal aprangą sprendžia apie ugdytojo vertę apskritai. Įrodyta, jog tvarkingai, švariai apsirengęs mokytojas labiau traukia prie savęs mokinius, pelno jų pagarbą, tokio mokytojo mokiniai mieliau klausosi pamokose. Be to, tvarkingai bei skoningai apsirengęs pedagogas ugdo mokinių estetinį skonį. Net gi, pasak O. Tijūnėlienės (1997), mokytojas savo išore kuria vienokią ar kitokią nuotaiką bei formuoja klasės atmosferą:

netvarkingai apsirengusio mokytojo pamokoje dažniausiai vyrauja netvarka, nors jis yra geras dalyko specialistas.

Apibendrinant išsakytas mintis, galime teigti, jog pedagogo profesinei veiklai reikšmingos šios asmenybės savybės: pakantumas mokiniams, pedagogo pašaukimas, ištvermė ir susivaldymas, sugebėjimas valdyti savo nuotaiką, organizaciniai gebėjimai, bendravimo kultūra, pedagoginis taktas, tolerancija, puikus savo dėstomo dalyko išmanymas, pedagogo autoritetas, sugebėjimas ugdyti mokinių gabumus ir galias. Taip pat mokytojas turėtų pasižymėti dvasingumu, kasdien rūpintis ugdytinio vertybėmis, protingai spręsti gyvenimo uždavinius, būti dėmesingas individualybei, taikyti žinias veikloje su ugdytiniais, individualizuoti ugdymą, savo pavyzdžiu diegti vertybes, kurias pedagogas skelbia ir nuolat tobulėti pats.

2.3 Mokytojo ir paauglių bendravimo ir bendradarbiavimo ypatumai muzikinio ugdymo procese

Bendravimas – tai viena pagrindinių žmogaus vertybių, kurio metu apsieikiama mintimis, emocijomis, susipažįstama bei pasiekiamas socialinis brandumas. R. Želvys (2007), V. Jakavičius (1998), bendravimą apibūdina kaip prasmingą sąveiką tarp dviejų ir daugiau žmonių, kurio metu perimamos tam tikros vertybės, pasiekiami laukiami bendri veiklos rezultatai. M. Teresevičienė (1999) bendravimą sieja su bendradarbiavimu, kuriuo yra paremtas visas ugdymo procesas.

Bendravimas yra būtina žmogaus egzistavimo ir tobulėjimo sąlyga, nes jis reiškiasi, kaip informacijos keitimosi mechanizmas, kaip sudėtinga žmonių tarpusavio santykių sistema, kaip abipusio pažinimo bei suvokimo procesas, kaip asmenybės dorovinio brendimo prielaida ir kaip socializacijos pagrindas. Svarbiausias muzikos mokytojo ir mokinių bendravimo kontekstas yra ugdymo procesas. Jame mokytojas tiesiogiai bendrauja, bendradarbiauja su mokiniais, organizuoja jų mokymąsi ir visą mokyklinį gyvenimą. Bendradarbiaudami pedagogai ir mokiniai bendravimą naudoja, kaip darbo būdą, pasikeisti ar pateikti informaciją. Bet koks pasakytas žodis yra bendravimo priemonė. Bendravimu pradedamas ir baigiamas pedagoginis aktas tiek pamokos, tiek kitokių pedagoginių susitikimų metu, jo dėka organizuojama, atliekama, kontroliuojama veikla vadovaujantis konkrečiais mokymo ir auklėjimo uždaviniais (V. Savickytė, 1996). Taigi,

bendravimą galima būtų apibrėžti kaip tarpusavio sąveika, kurios metu vyksta sudėtingi įvairialypiai žmonių kontaktai, atsirandantys iš bendros veiklos poreikių.

Bendraudamas su mokiniais, muzikos mokytojas geriausiai atsiskleidžia kaip asmenybė ir kaip pedagogas. Šiuose santykiuose, anot V. Žemaičio (1998), išryškėja visa mokytojo pedagoginė veikla, elgesys, veiksmai, kurie tampa matomi mokiniams ir mokinių yra vertinami. Mokytojo teigiamos bei neigiamos savybės, darbo bei elgesio klaidos tampa lengvai pastebimos. Savo neatsargiu, netaktišku poelgiu, neapgalvotu žodžiu, subjektyviu vertinimu muzikos pedagogas gali labai save pažeminti ugdytinių akyse. Tuo tarpu išsikovoti mokinių palankumą ir pripažinimą, sustiprinti savo autoritetą yra kur kas sunkiau. Taip pat bendravimui su mokiniais didelę reikšmę turi pedagogo požiūris į save, kuris nulemia elgesį su ugdytiniais. Muzikos mokytojo pasitikėjimas savimi ir kitais asmenimis, savęs įvertinimas, pagarba, nulemia geresnius santykius su paaugliais, nuoširdesnę ir efektyvesnę bendravimą. Mokiniai savanoriškai paklūsta tiems mokytojams, kuriuos gerbia, kitu atveju pedagoginiai santykiai turi formalų pagrindą, paviršutiniškus reikalavimus, netenka savo pozityvios esmės ir kartais turi net neigiamos įtakos. Taigi, sėkmingas vadovavimas ugdymo procesui – tai gebėjimas turtinti save ir ugdytinius naujaisiomis žiniomis, visada palaikyti emocinę nuotaiką, sudominti ir skatinti norą mokytis. Kiekvienas mokinytis yra savitas ir nepakartojamas individas, todėl muzikos mokytojui reikia atsižvelgti į tuos skirtumus ir mokėti jais naudotis, ugdant mokinių bendruomenę: gebėti suderinti pagarbą mokinio asmenybei ir drausminantį reiklumą. Vadinasi, muzikos mokytojo ir mokinių santykiai turi būti subtiliai harmoningi, nors ir pagrįsti reiklumu bei drausme. Kai ši sąveika darni, sėkmingai sprendžiamos įvairios pedagoginio ugdymo problemos, formuojami geri mokytojų ir mokinių santykiai, pedagoginio darbo atmosfera.

Pasak L. Jovaišos (2001), bendradarbiaujant su mokiniais daug ką lemia pedagoginiai gebėjimai, kurie apibūdinami, kaip individualybės sąlygos, įgalinančios lengvai, greitai ir gerai atlikti pedagoginę veiklą. Autorius išskiria tuos gebėjimus, kurie yra susiję su pedagogine veikla ir leidžia ją sėkmingai vykdyti. Vienas iš svarbiausių gebėjimų yra komunikatyvumas – gebėjimas, įgalinantis lengvai užmegzti tarpasmeninius santykius, sėkmingai plėtoti dialogą, sukurti prielankumo ir pasitikėjimo santykius. Galima tvirtinti, kad be tinkamos komunikacijos neįmanomas pedagoginis darbas apskritai, ir priešingai, kuo tinkamesnė komunikacija, tuo didesnė pedagoginės sėkmės tikimybė. Komunikacija gali būti nežodinė, kai pasireiškia žvilgsnio, gestų, mimikos išraiškingumu, ir gali būti žodinė. Nuo to, kaip palaikomas akių kontaktas, kaip

išklausoma, suprantama ir reflektuojama kito nuomonė, kaip į visa tai reaguojama, priklauso komunikacijos sėkmė. Neturint komunikacijos gebėjimų, reikia juos ugdyti specialiomis pratybomis. Nesidomintys mokinio gyvenimu, nemokantys bendrauti, irzlūs, ironiški, grubūs pedagogai atstumia vaikus. Atsiradęs barjeras tarp mokytojo ir mokinių, formuoja susvetimėjimą, ir mokykla nebeturi įtakos savo ugdytiniams (L. Jovaiša, 2001). Jeigu muzikos mokytojas nesugeba sukurti klasėje konstrukcinės sąveikos, jei jis pats nėra tos sąveikos narys, tai nepavydėtinas tokio mokytojo likimas. Tokio mokytojo idealūs troškimai ir visi geri norai greit menkėja, jį apima abejingumas ir apatija, jis pradeda nekęsti savo darbo ir mokinių, o šie jo. Toks mokytojas lyg vergas per dieną dienas traukia sunkų pedagoginį jungą dėl duonos kąsnio. Ir priešingai, jeigu mokytojas sukuria reikiamą sąveiką, jis ilgam lieka jaunas savo siela, darbe randa džiaugsmą ir pasitenkinimą (V. Savickytė, 1996).

R. Arends (1998) pabrėžia, jog nuo muzikos mokytojo asmeninių savybių ir gebėjimo organizuoti mokymo procesą, priklauso mokinių santykiai su mokytoju ir bendraamžiais, kurie turi įtakos mokymosi kokybei ir sėkmei. Visa tai suprasdamas, mokytojas turėtų kelti šią kokybę taikydamas visokeriopas priemones pvz.: mokytojo gebėjimas kurti ir palaikyti pozityvius santykius su mokiniais, organizuojant mokymo procesą. Tačiau dėl paauglio fiziologinės ir psichologinės akceleracijos, mokinių ir mokytojo tarpusavio santykiai yra nuolatinėje kaitos būsenoje, todėl muzikos mokytojas remdamasis turimais kvalifikaciniais gebėjimais privalo nuolat stebėti, valdyti ir stiprinti bei iš naujo formuoti mokytojo ir mokinių tarpusavio santykius.

Muzikinis ugdymas yra sudėtingas meninis, pedagoginis, psichologinis procesas. Todėl lavinant mokinių muzikinius gabumus, labai svarbu išugdyti teigiamas ugdytinio nuostatas muzikos atžvilgiu, taip pat svarbu, jog mokinių muzikinėje veikloje atsiskleistų ir augtų jų meninis skonis, individuali kultūra, dorovinės bei estetiškos pozicijos. Viso šito pasiekti įmanoma sudarant palankias pedagogines sąlygas ir skatinant mokytojo ir mokinių bendradarbiavimą. Šiandien turbūt niekas neabejoja, jog mokymo ir mokymosi sėkmė labai priklauso nuo ugdytojo ir ugdytinių santykių (V. Matonis, 2002).

Bendrosiose programose ir išsilavinimo standartuose (2003) rašoma, jog muzikinis ugdymas turi vykti per muzikinę raišką ir per muzikos kultūros pažinimą. Toks ugdymas padėtų kiekvienam ugdytiniui tenkinti įgimtus pažinimo ir kūrybos poreikius. Labai svarbu, kad žinių perteikimo tikslai neprieštarautų ugdytinio poreikiams ir interesams. Norint įgyvendinti toki ugdymo procesą, reiktų remtis bendradarbiavimo principu, įsitraukiant į ugdytinio savirealizacijos

procesą. Mokytojui svarbu suvokti mokinio individualios kultūros ypatybes, leisti joms pasireikšti parenkant mokiniui aktualią veiklą. Tačiau, žinių perteikimas neturėtų tapti svarbiausia ugdymo proceso dalimi, jos turėtų būti integruotos į veiklą. Ugdymo procesas, kai atsižvelgiama į vaiko interesus yra labai svarbus mokiniui, nes ugdytiniai labiau jaučia savo poreikį nei kitų. Todėl pedagogui reikia atsakingai apgalvoti ką jis norėtų perteikti ugdytiniais, aiškiai suvokti ugdymo proceso tikslumą ir reikšmę bei iš anksto nuspręsti, kuriuo keliu jis eis ir ves mokinius. Nuo to, kaip bus organizuojamas ugdymo procesas, priklausys kaip keisis mokinio požiūris į kultūrą, kaip kis vertybės ir kokia formuosis asmenybė (J. Kievišas, 2000).

Muzikos mokytojas mokykloje atlieka svarbų vaidmenį padėdamas mokiniams išmokti, ieškoti būdų emocinio muzikos prado išaukštinimui, įgyti tam tikrų įgūdžių, žinių, leidžiančių jiems tyrinėti ir prasmingai paaikškinti pasaulį, taip pat ugdo estetinę vaiko sąmonę, lavina intenciją, vaizduotę, gebėjimą numatyti. Ugdytojui privaloma ne tik nuolat tobulėti, bet ir formuoti ugdytinių nuostatas tobulėti, kaupti žinias, kurios bus reikalingos visą gyvenimą. Pedagogas turi gebėti perduoti ne tik tam tikrą informaciją, bet ir gebėti kelti klausimus, apibrėžti mokymosi tikslus, sugebėti bendradarbiauti su ugdytiniais, leisti jiems atrasti kaip mokytis. Muzikos mokytojas taip pat privalo ugdyti vertybinę orientaciją, suprasti žmogiškąją savo pasaulį ir paskirtį, gebėti įvesti mokinius į kultūros pasaulį, sugebėti įžvelgti kiekvieno mokinio gebėjimus, poreikius, skatinti moksleivį tobulėti. Sėkmingam muzikos mokymuisi būtinas mokinių geranoriškumas, teigiamos emocijos bei tikėjimas savo sėkme.

Muzikos pamokos bendrojo lavinimo mokykloje įgyja didelę reikšmę ugdant meilę muzikai, formuojant estetinius moksleivių jausmus, todėl norint, kad kiekvienas mokinys galėtų bendrauti su muzika, visapusiškai atskleisti muzikinius gabumus, lavinti gebėjimus, tenkinti saviraiškos poreikį, mokytojui tenka ypatingas vaidmuo. Muzikos mokytojas mokykloje yra tas žmogus, nuo kurio priklauso kaip bus organizuotas ugdymo procesas, kokie susiklostys santykiai tarp jo ir ugdytinio, kokia atmosfera vyraus klasėje, kokie bus veiklos tikslai ir reikalavimai.

Mokykloje mokytojas atlieka kelis vaidmenis: tai dalyko mokytojo, klasės auklėtojo, klasės lyderio. Mokytojas, kaip klasės lyderis, yra atsakingas už tinkamą mokinių elgesį ir pažiūrą į bendraklasių, mokomą dalyką, mokyklą, socialinius reiškinius. Nuo ugdytojo bendravimo su mokiniais stiliaus priklauso ir psichologinis klimatas klasėje. Kiekvieno mokytojo ugdymo stilius yra individualus: yra skiriamas mokytojas demokratas, kuris dalijasi valdžia su mokiniais, mokytojas autokratas, kuris siekia, kad mokiniai paklustų taisyklėms, ir

mokytojas nuolaidžiautojas, kuris valdžią atiduoda į klasės rankas. Trumpai apžvelgsime būdingus mokytojams ugdymo stilius, kurie turi įtakos bendravimui su mokiniais.

Autokratizmas (tai valdžia, viešpatavimas) yra tiesiogiai užprogramuotas pačioje ugdymo sąveikoje, kurį ugdytojui paskiria tam tikrus įgaliojimus: perteikti ugdymo turinį, duoti didaktinius nurodymus, taikyti sankcijas už jų nevykdymą, o ugdytiniui paskiria tam tikrus vaidmenis: paklusti, vykdyti nurodymus, įsisavinti kultūrą ir civilizacijos pasekmes (B. Bitinas, 2000).

R. Želvys (2007) autokratinį ugdymo stilių apibūdina kaip mokytojo veiklą, kai jis vienas priima sprendimus be mokinių pritarimo, jais nepasitikėdamas. Toks mokytojas nuolat įsakinėja, nepaiso mokinių nuomonės, todėl autokratinis auklėjimo stilius formuoja nepasitikėjimą vienas kitu, slopina mokinių iniciatyvumą, aktyvumą, nelavina savarankiškumo. Tokioje atmosferoje mokiniai įpranta būti grubūs, dažnai konfliktuoja ir konfliktus sprendžia prievartos būdu. Tokių klasių mokiniai stokoja savikritiškumo, jie įsitikinę savo teisumu, yra nejautrūs kitiems, išmoksta sukčiauti, o tai stabdo kolektyvo formavimąsi.

Pedagogai autokratinio ugdymo stiliumi mokinius ugdo neatsižvelgiant į jų asmeninius savitumus, charakterio, temperamento požymius, prigimtį, interesus, siekius, būdo bruožus, jų fizines, protines veiklos galimybes. Todėl mokinio ugdymas yra gan ribotas, nes pedagogo ugdomosios veiklos poveikis priklauso nuo mokinio nuostatų, pasidavimo šiam poveikiui, veiklos, interesų, motyvų, siekių, idealų. Kitaip tariant, pedagogo ugdomosios veiklos poveikis priklauso nuo mokinio vidaus sąlygų (V. Šernas, 1995).

Mokytojai autokratai yra griežti, turintys savas taisykles, reikalaujantys visiško mokinių paklusnumo, tačiau jiems paaugliai paklūsta tik dėl to, kad jų bijoma. Tokie mokytojai siekia, kad mokiniai juos gerbtų ir nori, kad jų žodis būtų kaip įsakymas. Autokratiniam ugdymo stiliui yra būdingas noras būti dėmesio centre, grasinti, nuolat įsakinėti. Taigi, mokytojas autokratas aiškiai formuoja užduotis, sprendimus priima drąsiai ir ryžtingai, visiškai nekreipia dėmesio į mokinių norus bei pageidavimus. Vykstant sparčiai švietimo sistemos kaitai šis auklėjimo stilius tampa vis labiau neefektyvus ir nepriimtinas šiuolaikiniame pasaulyje.

Mokytojas demokratas atsižvelgia į kolektyvo narių asmeninius polinkius, interesus, sugebėjimus, tuo pačiu įtraukdamas visus į aktyvią veiklą. Jis kelia uždavinius visai grupei ir įpareigojimais, prašymais, apeliavimu į kiekvieno kolektyvo nario asmeninius sugebėjimus, skatina juos atlikti reikiamą darbą. Tokio kolektyvo nariai išmoksta ir įpranta kolektyviai spręsti

įvairius klausimus, jų tarpe vyrauja atvirumas ir nuoširdumas. Demokratiniai pedagogo ir mokinių santykiai leidžia mokiniui pačiam gilintis į savo veiklą, padeda išvengti klaidų, išmoko laikytis nurodymų. Mokytojas, kuris vadovaujasi demokratinio auklėjimo stiliumi atsako už savo ir mokinių klaidas, sudaro geras sąlygas kūrybinei veiklai. (L.Jovaiša, 1987). U. Mielke (1997) demokratinį ugdymo stilių įvardina kaip patį palankiausią mokant vaiką kaip reikia elgtis visuomenėje bei ugdant pusiausvyrą tarp egoizmo ir altruizmo. Taigi, demokratinis ugdymo stilius yra idealus formuojant ir auklėjant mokinių kolektyvą, lavinant mokinių savarankiškumą ir visuomeninį aktyvumą, nes mokytojas demokratas neįsakinėja, bet siūlo savo nuomonę, kurią neprimeta, bet stengiasi jos teisingumą argumentuotai įrodyti. Tokio mokytojo santykiai su grupės nariais yra paprasti ir draugiški. Mokiniai turi galimybę išsakyti savo nuomonę, o mokytojas bendro darbo labai problemas sprendžia dialogo, diskusijų būdu.

Liberalusis ugdymo stilius (lot. liberalis - laisvas) būdingas mokytojui, kuris taiko negriežtus auklėjimo būdus bei metodus, suteikdamas didelę pasirinkimo laisvę mokiniams. Šiam ugdymo stiliui yra būdingas minimalus mokytojo kišimasis į mokinių veiklą, jam sunku įsakinėti bei kontroliuoti mokinius, nes nėra tikras dėl savo asmeninės kompetencijos. Bendraudamas su mokiniais, mokytojas liberalas yra labai mandagus, geranoriškas ir taktiškas. Toks mokytojas nėra reiklus, dažnai nemoka įtikinti ir nesugeba apginti savo nuomonės. Jis visada išklauso kritiką ir kitų nuomones, o jo nurodymai, paliepimai dažnai primena tarsi prašymus (A. Sakalas, 2000). Taigi, liberalus ugdymo stilius pasižymi tuo, kad mokytojas minimaliai kišasi į mokinių veiklą. Jis yra lengvai paveikiamas iš šalies, nes nemoka įtikinti mokinių, neturi polinkio organizaciniam darbui, dažnai nesugeba apginti savo nuomonės, o mokiniai patys sau kelia užduotis ir jas realizuoja.

Mokytojas humanistas nuolat gilinasi į save, mokosi saviugdos ir siekia saviraiškos pedagoginiame darbe. Jis stengiasi tobulinti savo kaip specialisto žinias, pats ieško naujesnės dalykinės informacijos ir siekia ją perteikti kūrybiškai, kitais pedagoginiais metodais negu tai darė anksčiau (G. Butkienė, 1996). Pedagogai, kurie remiasi humanistinio ugdymo idėjomis mokiniui sudaro tokias sąlygas, kurios nesukelia baimės klysti, o suklydus nevykdo griežtų bausmių. Mokytojas visų pirma yra mokinių pagalbininkas, rėmėjas, jautrus paauglio interesams. Pedagogas turėdamas didesnę patirtį ir daugiau žinių, padeda mokiniams išmokti patiems atrasti, suprasti, suvokti. Ugdytinis turi teisę klysti ir vėl bandyti, o pedagogo vaidmuo ne vertinti ir bausti, bet domėtis vaiko veikla ir ją palaikyti. Taigi, iš humanistinės krypties pedagogų reikalaujama vaiką

priimti tokį, koks jis yra. Mokytojas turėtų mažiau dėmesio kreipti į pažymius, dėstomų dalykų programas, pamokų planus, tačiau turėtų atsižvelgti į tai, kad mokiniui yra būdingas saviraiškos poreikis. Mokytojas organizuodamas pamokas turėtų stengtis, kad pamoka mokiniui būtų reikšmingas įvykis, o jei tai pavyks įgyvendinti, vadinasi, mokinys norės mokytis, tobulėti, daugiau sužinoti bei kuo geriau viską atlikti.

Visais laikais geri mokytojai siekė ne tik perteikti mokiniams žinias, bet ir kiekviename mokinyje išvelgti augantį žmogų, už kurio tapsmą jie yra atsakingi. Remiantis humanistiniu ugdymo stiliumi, puoselėjamas laisvas vaiko brendimas, stengiamasi vaiką apsaugoti nuo per didelio šeimos ir visuomenės spaudimo, o mokslo pažangumas nėra toks svarbus, svarbiausia visuomeninės ir ugdymo pasekmės. (N.L.Gage, D.C.Berliner, 1994). Humanistiniame ugdyme svarbus noras mokytis ir išmanymas kaip mokytis, nes mokinys geriausiai mokosi tada, kai nejaučia baimės. Kiekvienas mokinys, net ir silpnai besimokantis turi įgimtų gabumų ir interesų, mokytojui juos laiku pastebėjus, ugdytinis pradeda sėkmingai mokytis.

Apibendrinant išsakytas mintis, galime teigti, jog bendravimas yra būtina žmogaus egzistavimo ir tobulėjimo sąlyga, nes jis reiškiasi, kaip informacijos keitimosi mechanizmas, kaip sudėtinga žmonių tarpusavio santykių sistema, kaip abipusio pažinimo bei suvokimo procesas, kaip asmenybės dorovinio brendimo prielaida ir kaip socializacijos pagrindas. Svarbiausias muzikos mokytojo ir mokinių bendravimo kontekstas yra ugdymo procesas. Jame mokytojas tiesiogiai bendrauja, bendradarbiauja su mokiniais, organizuoja jų mokymąsi ir visą mokyklinį gyvenimą. Demokratinis muzikos mokytojo ugdymo stilius sudaro prielaidas formuoti palankiam psichosocialiniam klimatui klasės kolektyve, nes yra toleruojama kritika ir skatinamas pasitenkinimas darbu, o mokymosi procesas tampa kūrybiškesnis bei įdomesnis. Liberalus ugdymo stilius labiausiai tinka kūrybiškam darbui, kada kolektyvo nariams nereikia griežtos atsakomybės, mokytojas lieka daugiau kaip koordinatorius, kuris neįsakinėja, o tik pateikia kaip prašymą nurodydamas, kokias užduotis reikia atlikti. Mokytojas humanistas mylėdamas mokinius, kuria klasėje emociškai saugią ir šiltą atmosferą, pats laisvai reiškia savo jausmus ir pažiūras, taip pat skatina elgtis moksleivius: laisvai išsakyti savo nuomonę, išreikšti jausmus, savo elgesį grįsdamas nuoširdžiu nusiteikimu moksleivių atžvilgiu. Taigi, mokytojui svarbu atsižvelgti į situaciją darbo aplinkoje ir remiantis ja, pasirinkti tokį ugdymo stilių, pagal kurį jis galės sėkmingai bei efektyviai dirbti. Tačiau reikia pabrėžti, jog sėkmingo ugdymo sėkmė priklausys ne vien nuo mokytojo

asmenybės savybių, bet ir nuo to, kokie bus mokytojo ir mokinių tarpusavio santykiai, kaip mokiniai žvelgs į mokytoją ir kaip mokiniai norės priimti žinias.

3. PAAUGLIŲ IR MUZIKOS MOKYTOJŲ DIAGNOSTINIS TYRIMAS

3.1 Tyrimo organizavimas, metodika ir imties charakteristika

Siekiant išsiaiškinti kaip muzikos mokytojo asmenybė įtakoja mokinių poreikius ir muzikines preferencijas buvo atliktas tyrimas, kurį sudarė dvi respondentų grupės: buvo apklausiami mokiniai ir jų muzikos mokytojai. Tyrimu siekėme išsiaiškinti paauglių požiūrį į muzikos pamoką, į muzikos mokytojo asmenybę, o iš muzikos mokytojų atsakymų buvo tikimasi sužinoti apie veiklą, kuri mokiniams patinka ir ar visada mokytojai atsižvelgia į mokinių poreikius.

Tiriamųjų imtį sudarė 100 Šiaulių miesto bendrojo lavinimo mokyklų 6 - 9 (atsitiktinė imtis) klasių mokiniai ir 21 muzikos mokytojas. Pagrindiniu tyrimo metodu buvo pasirinktas anketinės apklausos metodas. Gauti rezultatai susumuoti ir pateikti diagramose bei lentelėse. Mokinių amžius svyravo nuo 12 – 16 metų. Daugiausia apklausoje dalyvavo 13 - mečių (30%) ir 14 – mečių (30%).

Siekiant gauti kuo objektyvesnius tyrimo rezultatus, anketų turinį sudarė atviro ir uždaro tipo klausimai. Atviro tipo klausimuose respondantai galėjo išsakyti savo nuomonę ar pakomentuoti atsakymą, o uždaro tipo klausimuose galėjo pasirinkti vieną ar kelis atsakymų variantus.

Mokiniams buvo pateikta anketa (žr.1 priedą), kurią sudarė 13 klausimų, iš kurių 8 uždaro tipo, o 5 atviro tipo. Anketa susidėjo iš 3 diagnostinių bloku. Pirmu diagnostiniu bloku buvo siekiama atskleisti paauglių požiūrį į muzikos pamoką, kokia veikla mokiniams patinka ir kokios veiklos mokiniai norėtų daugiau, antru diagnostiniu bloku siekėme išsiaiškinti mokinių požiūrį į muzikos mokytoją, trečiu diagnostiniu bloku – požiūrį į mokymąsi.

Anketą mokytojams (žr. 2 priedą) sudarė 17 klausimų, iš kurių 12 uždaro tipo, 5 klausimai – atviro tipo. Mokytojų, kaip ir mokinių anketa buvo sudaryta iš trijų diagnostinių bloku. Pirmu diagnostiniu bloku siekėme išsiaiškinti mokytojų požiūrį į muzikos pamoką, kokia veikla jų manymu mokiniams patinka. Antru diagnostiniu bloku siekėme išsiaiškinti mokytojų vertinimo, motyvavimo priemones naudojamas muzikos pamokose. Trečiu diagnostiniu bloku – mokytojo bendravimo su mokiniais stilių.

Prieš tyrimą buvo numatyti tokie etapai:

- parengti anketas Šiaulių miesto bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams ir jų muzikos mokytojams;
- sužinoti mokinių nuomonę apie muzikos pamoką bei muzikos mokytoją;
- išsiaiškinti muzikos mokytojo nuomonę apie mokinių poreikius;
- išanalizuoti gautus duomenis ir pateikti išvadas.

Tyrimo metu buvo surinktos demografinės charakteristikos (amžius, lytis, būrelių lankymas), kurios galėjo turėti įtakos respondentų atsakymams. Analizuojant duomenis paaiškėjo, jog yra statistškai reikšmingų skirtumų vertinant demografinių kintamųjų reikšmę respondentų atsakymams. Demografinių kintamųjų įtaka buvo patikrinta Pearson Chi-Square testu ir traktuota kaip statistškai reikšminga, kai $p \leq 0,05$.

Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (N=100)

1 lentelė

Amžius	Respondentų skaičius	Procentai
12	17	17%
13	30	30%
14	30	30%
15	19	19%
16	4	4%
Iš viso	100	100%

3.2 Tyrimo rezultatų analizė

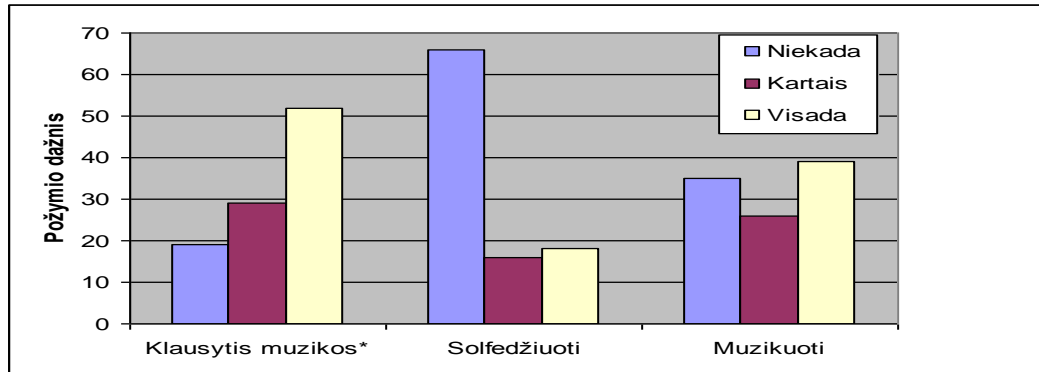
Teorinėje darbo dalyje nustatyta, jog muzikos mokytojo vaidmuo jaunų žmonių gyvenime labai svarbus, nes mokytojas ne tik suteikia žinių, bet ir daro įtaką mokinio asmenybės formavimuisi, talentų ir gebėjimų atskleidimui, bendravimui su aplinkiniais. Mokytojas gali daryti mokiniams neįkainojamą poveikį žodžiais, veiksmais, nes mokiniai geriausiai mokosi iš tų, kuriais žavisi, kurie yra gerbiami bei mylimi. Kad mokytojas taptų sektinu pavyzdžiu, jam reikalingos tokios savybės kaip teisingumas, reiklumas sau ir kitiems, kūrybiškumas, atvirumas,

objektyvumas, humoro jausmas, taktas, doras gyvenimas bei pagarba mokiniams. Taigi, mokytojas turi gebėti įvesti mokinius į žinių, vertybių ir idėjų pasaulį, žadinant kiekvieno mokinio nuostabą jį kūrybiškai papildyti ir keisti.

Atliekant tyrimą, pirmu klausimu siekėme išsiaiškinti mokinių nuomonę kokios 5 pamokos mokykloje mokiniams labiausiai patinka ir kokią vietą tame kontekste užima muzikos pamoka. Džiugu, kad 43% respondentų pažymėjo, jog viena mėgstamiausių pamokų – muzikos pamoka. Tai rodo teigiamą paauglių požiūrį į muzikos pamoką. Šią pamoką kaip vieną mėgstamiausių pamokų, mokiniai dažniausiai nurodė 4 arba 5 vietoje, o 1, 2 vietoje dominavo kūno kultūra, matematika, informatika.

Antrasis klausimas buvo skirtas išsiaiškinti mokinių požiūrį į muzikos pamoką. 66 % paauglių atsakė, jog muzikos pamoka jiems patinka, o likusieji 34 % teigė, jog nepatinka. Anketoje mokinių buvo prašoma paaiškinti, kodėl jiems patinka ar nepatinka muzikos pamoka. Atsakiusieji teigiamai motyvavo tuo, kad muzikos pamokoms nereikia ruoštis, per šią pamoką gali atsipalaiduoti, nes nereikia sunkiai mąstyti, gali pajusti teigiamą muzikos skleidžiamą poveikį, pamokoje smagu ir linksma. Akivaizdu, jog mokinių nuomone, muzika visų pirma turėtų tenkinti socialines reikmes: padėti atsipalaiduoti, maloniai praleisti laiką ir pan. Gaila, jog muzikos estetinė vertė nustumiami į žemesnę vietą. Respondentai atsakė neigiamai, nurodė tokias pagrindines priežastis, kodėl nepatinka muzikos pamoka: griežtas mokytojas, dažnai būna nuobodu, ne visada viskas būna aišku, nepatinka atsiskaitinėti, nepatinka sena muzika, pamokoje chaosas, mokytojas nesugeba suvaldyti klasės, per daug reikia užsirašyti teorijos. Galėtume numatyti, jog tokiems pasisakymams galėjo turėti įtakos tai, jog mokiniai nori užsiimti kūrybine veikla (vieni labiau nori dainuoti, kiti muzikuoti, dar kiti improvizuoti) vietoj to, kad mokytųsi teorinius dalykus. Mokinių komentaras, jog nepatinka sena muzika, patvirtina faktą, kad muzikos pamokoje neatsižvelgiama į paauglių poreikius, jie pageidauja šiuolaikinės muzikos, pop dainų, tačiau, anot jų, klauso seną klasikinę muziką. Kai kuriuose respondentų atsakymuose išvelgėme optimizmą, neigiamai atsakę, pakomentavo taip: „muzikos pamoka patiktų jei daugiau dainuotume“ arba „jei būtų galimybė groti įvairiais muzikos instrumentais, tada patiktų muzikos pamoka“. Mokiniai pageidauja, kad muzikos pamoka nuo kitų pamokų išsiskirtų tuo, jog į ją susirinkus nereiktų daug protiškai mąstyti, mokytis atmintinai teorijos. Galime daryti išvadą, jog mokinių muzikos pamokų vertinimas priklauso nuo muzikos mokytojo asmenybės savybių, jo mokėjimo sudominti paauglius, kūrybiškumo, profesinio meistriškumo.

Išsiaiškinus mokinių požiūrį į muzikos pamoką, toliau siekėme sužinoti mokinių nuomonę apie mėgstamą veiklą pamokoje, todėl uždavėme klausimą: „Ką tau patinka daryti per muzikos pamokas?“. Respondentų atsakymai pasiskirstė taip: (žr. 1 pav.)

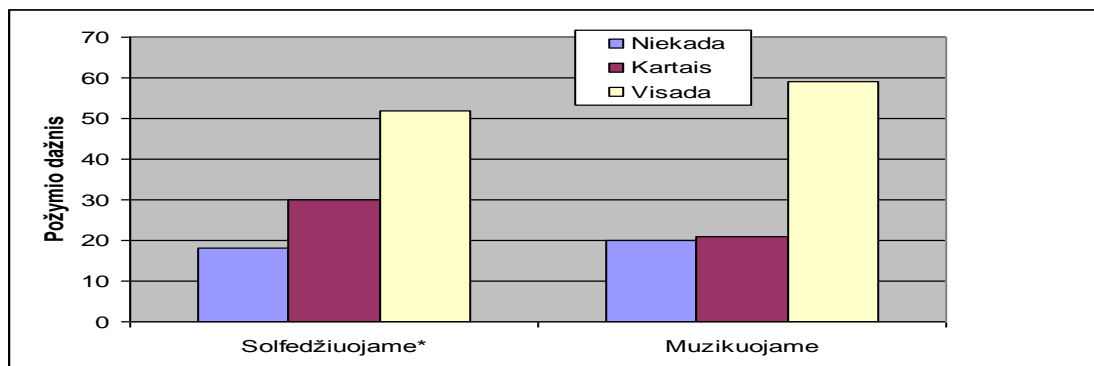

*požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,18$

1 pav. Respondentų požiūris į mėgiamiausias muzikinės veiklos formas amžiaus aspektu (N=100)

Analizuojant tyrimo duomenis pastebėta, jog muzikos pamokoje mokiniams labiausiai patinka klausytis muzikos. Galime įžvelgti, jog galbūt tokiems atsakymams įtakos turėjo fiziologiniai ir psichologiniai paauglystės amžiaus tarpsnio ypatumai, tam tikros problemos susijusios su mokinių brendimu, balso mutacija. Nustatyta, kad labiausiai muzikos klausymosi veikseną patinka 13 – mečiams (21%). Tai gali lemti tokie dalykai, kaip vadovėlyje esantis muzikos klausymosi repertuaras, mokytojo gebėjimas sudominti, intriguojančiai pateikti muzikos klausymosi medžiagą. Įdomu pastebėti, jog solfedžiuoti labiausiai nepatinka 13 – mečiams (22%). Galbūt tie 13 – mečiai respondentai (22%) mieliau dalyvauja muzikos klausymosi procese nei solfedžiuoja. Tuo tarpu 12 – mečiai kaip tik nurodo, jog muzikos pamokoje labiausiai patinka solfedžio pratybos. Reikšminga pastebėti dar ir tai, jog 12 – mečiams muzikuoti beveik visada patinka, o 14 – mečiams tai viena neįdomiausių pamokos veiksenų. Kaip ir buvo galima tikėtis 15 – 16 mečius muzikos pamokoje sudominti sunkiau, jie pasyviai vertina išvardintas pamokos grandis. Galime daryti išvadą, jog paauglystės pradžioje mokinius lengviau sudominti vienokia ar kitokia pamokos veikseną, o paauglystei įpusėjus, mokinių susidomėjimas muzikos dalyku silpsta, todėl mokytojams reikia ieškoti būdų kaip ugdytinius pritraukti, sudominti bei įjungti į pamokos procesą.

Ketvirtu klausimu: „Ką dažniausiai veikiate per muzikos pamokas?“, siekėme išsiaiškinti apie pamokoje vykstančią veiklą. Respondentų atsakymai pasiskirstė taip: (žr. 2 pav.)

*požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,00$

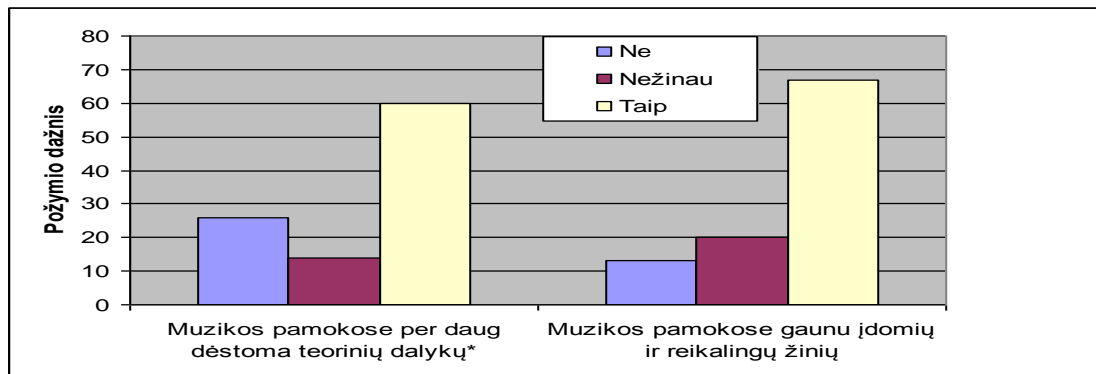
2 pav. Per muzikos pamokas vykstanti veikla (N=100) (amžiaus aspektu)

Analizuojant atsakymus pastebėjome, jog muzikos pamokoje mokiniai dažniausiai muzikuoja bei solfedžiuoja. Reikšminga pastebėti, jog muzikos pamokoje 18% niekada nesolfedžiuoja, o juk solfedžio pratybos lavina ne tik intonaciją, natų skaitymo įgūdžius, melodinę ir harmoninę klausą, bet ir atmintį bei ritmo pojūtį. Jei palygintume 1 pav. su 2 pav., pastebėtume, jog 13 – mečiams labiausiai nepatinka solfedžio pratybos (22%), ir beveik 19% 13 – mečių nurodė, kad per muzikos pamokas dažniausiai solfedžiuoja. Tuo tarpu 14 – mečiai (žr. 1 pav.) nurodė, jog dažniausiai muzikos pamokose muzikuoja ir pabrėžė, jog labiausiai pamokoje nemėgsta muzikavimo veiksenos. Galime daryti prielaidą, jog muzikos mokytojai pamokose per mažai dėmesio kreipia į įvairesnės veiklos pateikimą ir nesidomi kokia veikla mokiniams patinka.

Išsiaiškinę kokia veikla dažniausia vyksta per muzikos pamokas, uždavėme atviro tipo klausimą: „Kokios veiklos norėtum daugiau per muzikos pamokas?“ Mokiniai (12 – 16 mečiai) atsakymuose pažymėjo, jog per muzikos pamokas norėtų daugiau dainuoti įvairių stilių dainų, daugiau improvizuoti, daugiau dainuoti dainų skirtų jaunimui arba kitaip tariant pop dainų. Tiriamųjų atsakymai akivaizdžiai patvirtina tą faktą, jog mokinių poreikiai muzikos pamokoje nėra visiškai patenkinti. Reikia pabrėžti, jog 60% respondentų nurodė, jog norėtų daugiau laisvo stiliaus pamokų, kuriose dominuoti muzikiniai žaidimai, viktorinos, kūrybinė veikla, karaoke dainos, taip pat pageidautų klausytis šiuolaikinės muzikos, groti įvairiais muzikos instrumentais. Vienas respondentas net nurodė, jog norėtų, kad pamokas vestų didžėjus. Komentuodami užduotą klausimą, mokiniai dar parašė, kad labai nenorėtų rašyti ir mokytis teorijos, nes tai, anot jų,

nejdomi veikla. Dar kiti nurodė, jog būtų gerai, jei būtų pakeista bendroji muzikinio ugdymo programa, kad galėtų daugiau mokytis apie šiuolaikinę muziką. Vis tik, anot Z. Rinkevičiaus (2005), žmogui būtinas nuolatinis sąlytis su gera muzika, nes būtent ji padeda siekti nekintamų tiesų pažinimo, pratina kreiptis į savo dvasios pasaulį ir pajauti tai, kas žmones vienija. Kaip matyti iš atsakymų, mokykloje paaugliai per muzikos pamokas nori ne tik dainuoti, bet ir klausytis pop muzikos. Tačiau, muzikos klausymas, pasak Z. Rinkevičiaus (2005), jau ir taip problemiškesnis muzikos pamokos grandis mokytojams, nes šioje pamokos dalyje daugiausia kalbama apie muzikos esmę, išraiškos priemones, suvokimą, istoriją, kompozitorius. Pedagogui sunku rasti žodžius, kurie sudomintų mokinius, juos nuteiktų sukauptam klausymui. Apskritai, mokymo sistemoje muzikos klausymas yra gana sudėtinga ir savarankiška grandis, kuri turi savo tikslą, ir ne visada tiesiogiai siejasi su kitomis mokymo grandimis.

Kitu klausimu siekėme išsiaiškinti mokinių nuomonę apie muzikos pamokų reikšmingumą. Mokinių atsakymai pasiskirstė taip: (žr. 3 pav.)

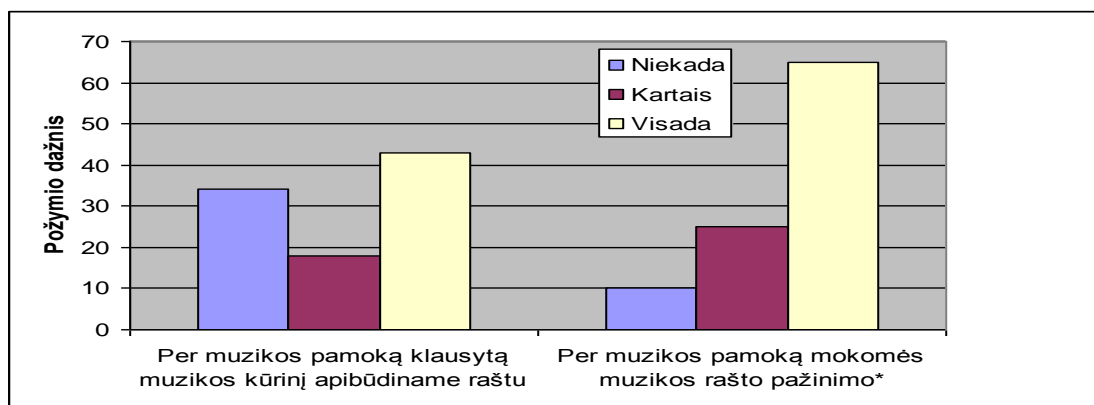
*požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,07$

3 pav. Mokinių nuomonė apie muzikos pamokų naudą amžiaus aspektu (N=100)

Kaip matyti iš pateiktų duomenų, didžioji dalis respondentų pripažįsta, jog muzikos pamokose dėstoma per daug teorinių dalykų. Prieš tai užduotame atviro tipo klausime paaiškėjo, jog mokiniams nuobodu ir neįdomu mokytis teorinių dalykų. Galime numatyti, jog muzikos mokytojai per muzikos pamokas nenori atsilikti nuo bendrojo ugdymo programos, todėl stengiasi įgyvendinti ugdymo turinio užsibrėžtus tikslus ir mažai lieka laiko mokinių poreikius atitinkančiai veiklai. Kaip teigia D. Strakšienė (2009), paauglystės laikotarpyje neretai paniekiamai žiūrima į informacijos detalių įsiminimą, todėl paaugliai pageidauja mažiau užsirašyti teorijos ir jos atsiminti, jie nori daugiau praktinės veiklos. Apklausoje dalyvavę 13 – mečiai (20%) ir 14 – mečiai

(24%) sutinka, jog muzikos pamokose dėstoma per daug teorinių dalykų, tačiau daugiau nei pusė 12 - mečių tam prieštarauja. Apskaičiuojant statistškai reikšmingus skirtumus tarp būrelių lankančių respondentų, ir būrelių nelankančių mokinių, paaiškėjo, kad tie tiriamieji, kurie lanko būrelius, nurodė, jog muzikos pamokoje per daug dėstoma teorinių dalykų (66%), tuo tarpu būrelių nelankantys respondentai (34%) pažymėjo priešingai. Galbūt tie mokiniai, kurie lanko būrelius, teorinių dalykų gauna muzikos mokyklose ar mokyklose esančiuose popamokiniuose muzikiniuose būreliuose, todėl muzikos pamokose daug kas jiems žinoma, aišku ir suprantama. Analizuojant duomenis pastebėjome dar ir tai, jog į pirmą anketos klausimą: „Ar tau patinka muzikos pamoka?“, 66% apklaustų respondentų atsakė teigiamai, o 34% - neigiamai. Galime nuspėti, jog tie, kurie lanko muzikinius būrelius (66%), jiems patinka muzikos pamoka, o tie 34% tiriamųjų, kurie atsakė neigiamai, muzikos pamokos mokykloje nepatinka.

Į kitą klausimą, susijusį su muzikos pamokose vykstančia veikla, respondentų atsakymai pasiskirstė taip: (žr. 4 pav.)

*požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,00$

4 pav. Muzikos pamokose vykstanti veikla mokinių amžiaus aspektu (N=100)

Kaip matyti iš pateiktų duomenų, muzikos pamokoje 64% apklaustųjų pripažįsta, jog pamokoje visada mokosi rašto pažinimo. Jei palygintume 3 pav. su 4 pav. pastebėtume, jog mokinių atsakymai dar kartą patvirtina faktą, jog muzikos pamokoje jie nemėgsta teorinių dalykų ir juos įvardina kaip nuobodžią bei nereikšmingą veiklą. Tik 10% respondentų pažymėjo, jog niekada nesimoko per muzikos pamokas rašto pažinimo. Vis tik elementariai žinoti muzikinį raštą, tam tikrus teorinius dalykus būtina. Tačiau Z. Rinkevičius (2002) pastebi, jog paauglystės amžiuje kai suintensyvėja kritinis mąstymas, paaugliai pradeda nemėgti mokytis natų rašto. Tai galima

paaikinti tuo, jog toje veikloje, kurioje mokiniai neįžvelgia mokymosi prasmės, nesugeba patirti ir muzikos grožio.

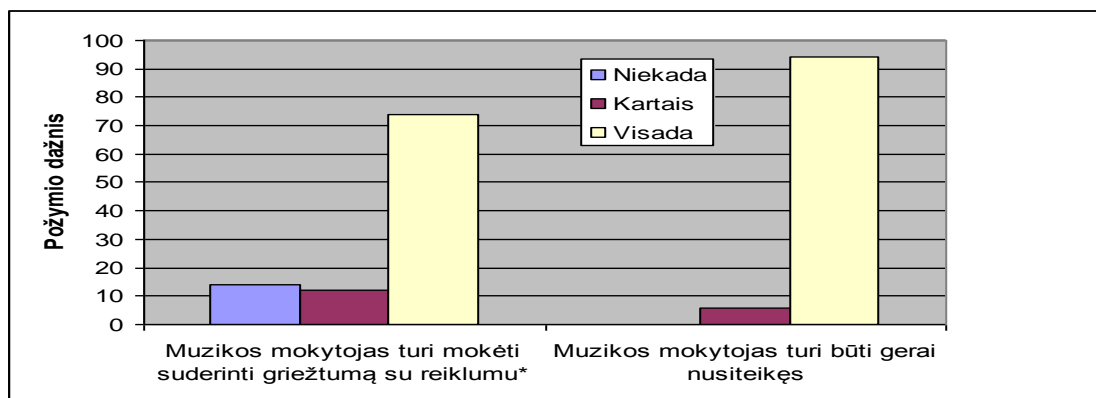
Į atviro tipo klausimą: „Ką galėtum pasiūlyti, kad muzikos pamokos mokykloje būtų įdomesnės“, vieni mokiniai teigė norintys, kad muzikos pamokoje dominuotų pop muzika, improvizacinės užduotys, galimybė groti įvairiais muzikos instrumentais, kad būtų galimybė dainuoti karaoke dainas, atlikti kūrybines užduotis, kiti respondentai netgi nurodė pageidavimą, kad mokykloje muzikos ugdymo programa būtų atnaujinta, taip pat būtų atsižvelgiama į mokinių norus. Kai kurie respondentai norėtų, jog būtų suteikta galimybė patiems mokiniams rinktis ko jie nori išmokti per muzikos pamokas. Reikia pabrėžti dar ir tai, jog mokiniai pageidauja mažiau teorinių dalykų, o daugiau praktinės veiklos. Respondentai akcentuoja, jog mokyklose per mažai instrumentų, o jei jų šiek tiek yra, tai mokytojos neleidžia groti, tik parodo iš tolo ir padeda į vietą. Džiugu, jog mokiniai išreiškia norą muzikuoti įvairiais muzikiniais instrumentais, nes grojant galima atlikti sudėtingesnę muziką tembro, ritmo, harmoninės sandaros atžvilgiu, nei ją padainuoti. Taip pat muzikavimas įvairiais muzikiniais instrumentais lavina harmoninę, polifoninę, tembrinę klausą. Be to, mokiniai gali pasirinkti sau patogų atlikimo tempą, dinamiką. Tačiau realybė visai kita, mokyklose nepakanka instrumentų bazės, todėl iš dalies mokinių susidomėjimas muzika silpsta.

Išsiaiškinus mokinių požiūrį į muzikos pamoką, toliau siekėme atskleisti mokytojo asmenybės savybes patinkančias mokiniams, todėl uždavėme klausimą: „Kokios muzikos mokytojo asmenybės savybės tau yra svarbiausios?“ Paprašyti sunumeruoti pagal svarbą išvardintas savybes, pirmoje vietoje mokiniai nurodė, jog svarbiausia pedagogo savybė – teisingumas (30%), antroje vietoje - gebėjimas bendrauti (28%), trečioje – meilė vaikams (21%), ketvirtoje - supratingumas(15%), paskutinėje vietoje - kūrybiškumas (6%). Kai kurie mokiniai šalia užduoto klausimo parašė, jog norėtų, kad mokytojas visiems vienodai būtų teisingas, neišskirtų mokinių iš kitų ir vertintų visus vienodai. Atsižvelgiant į paauglystės amžiaus tarpsnio ypatumus, šie rodikliai nėra džiuginantys, nes mokinių nepasitikėjimas mokytoju, jo vertinimo sistema gali neigiamai paveikti mokymąsi. Reikšminga pastebėti, jog 14 – 16 – mečiai labiau nusivylę mokytojų objektyvumu, teisingumu, negu 12 – 13 – mečiai. Galime daryti prielaidą, kad tokius rezultatus lemia paauglystės amžiaus tarpsnio ypatumai. Mokslininkai pabrėžia, kad pereinant iš vaikystės pasaulio į paauglystę, pačioje paauglystės pradžioje mokinys dar viskuo tiki, vėliau bręstant atsiranda tam tikri prieštaravimai, pradedama jautriau reaguoti į suaugusiųjų

pastabas, atsiranda kritiškas požiūris. V. Šernas (1995) teigia, kad mokiniai labiau vertina mokytoją, kuris yra geras savo dalyko žinovas, jautrus, sugebantis užjausti, padėti, reiklus sau ir kitiems, taktiškas, turintis humoro jausmą, paprastas bei kuklus. Mokiniai ypač nervina mokytojo smulkmeniškumas, priekabumas, nemotyvuotas griežtumas, nuolatinis moralizavimas, mokinio asmenybės negerbimas. Vadinasi, jei mokytojai keis požiūrį į savo darbo stilių, sugalvos įdomios veiklos, tai ugdytinius nuteiks psichologiškai domėtis dėstomu dalyku. Taigi, gauti duomenys leidžia manyti, jog mokiniams beveik vienodai svarbios tokios savybės kaip teisingumas, gebėjimas bendrauti, meilė vaikams, tačiau nuliūdino tas faktas, jog paskutinėje vietoje atsidūrė mokytojo kūrybiškumas, o vidurinėje vietoje – meilė vaikams.

Į atviro tipo klausimą: „Koks norėtum, kad būtų tavo muzikos mokytojas?“, dauguma mokinių nurodė tokias svarbiausias mokytojo savybes: kūrybiškas (vis tik mokiniams labai svarbi savybė), su naujomis idėjomis, mokantis sudominti, geras ir supratingas, teisingas, mokantis suderinti draugiškumą su griežtumu, linksmas, mokantis pajuokauti, gebantis bendrauti, išsilavinęs, protingas, prisitaikantis prie vaikų, nuoširdus, kantrus, gebantis atsižvelgti į mokinių norus bei sugebantis valdyti klasę. Džiugina tai, kad dauguma mokinių nurodė, jog norėtų matyti mokytoją tokį, koks yra dabar. Akivaizdu, jog mokiniams labai svarbu, kad mokytojas gebėtų juos sudominti, nes nuo to, kaip mokytojas pateiks užduotis, kaip išdėstys medžiagą – taip mokiniai domės tuo dalyku, ta veikla.

Į klausimą apie mokytojo asmenybės savybes, mokinių atsakymai pasiskirstė taip: (žr. į 5 pav.)

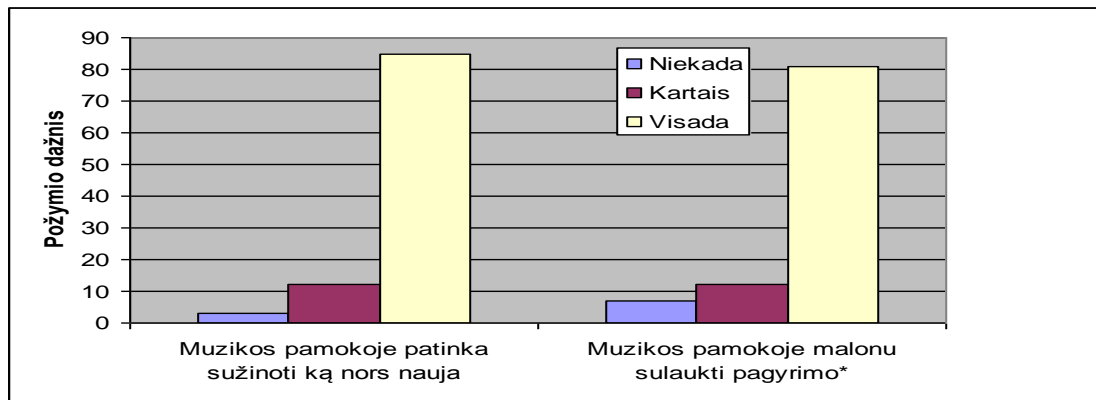

*požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,00$

5 pav. Mokinių nuomonė apie tai, koks turėtų būti muzikos mokytojas amžiaus aspektu (N=100)

Įdomu pastebėti, jog mokiniai norėtų, kad mokytojas būtų griežtas bei reiklus, tačiau tas griežtumas neturėtų būti perlenktas. Akivaizdu, jog mokiniai labiausiai nenorėtų turėti liberalaus ugdymo stiliaus mokytojo, kuris nėra reiklus, nemoka įtikinti ar apginti savo nuomonės. Reikšminga pastebėti, jog 92% paauglių pageidauja visada matyti muzikos mokytoją gerai nusiteikusi. Džiugina tai, jog kai kurie mokiniai šalia užduoto klausimo nurodė, jog mokytojas ne mašina, jis turi jausmus, todėl negalima iš jo reikalauti visada būti linksmam, gerai nusiteikusiam, pakilios nuotaikos.

Į klausimą, atskleidžiantį mokinių požiūrį į mokymąsi, respondentų atsakymai pasiskirstė taip: (žr. į 6 pav.)

*požymio reikšmingumo lygmuo $p=0,01$

6 pav. Mokinių požiūris į mokymąsi amžiaus aspektu (N=100)

Muzikos pamokoje mokiniams patinka iš mokytojo sulaukti pagyrimo, paskatinimo, gero žodžio, jie nori būti įvertinti, pastebėti. Reikia pabrėžti, jog nesėkmės, neigiami mokytojo vertinimai, ypač jei jie neobjektyvūs, silpnina paauglių norą mokytis. Pripažįstama, jog iš dalies ugdymo sėkmė priklauso nuo pedagogo pastangų, tikėjimo paauglio galimybėmis bei mokytojo pagalbos mokiniui ugdymo procese. Todėl skatindamas, girdamas mokinius, muzikos pedagogas galėtų prisidėti siekiant gerų rezultatų muzikos pamokose ir ugdymo sėkmės.

MUZIKOS MOKYTOJŲ TYRIMAS

Išanalizavę mokinių nuomonę apie muzikos pamoką, mokytojo asmenybės savybes ir jų poreikius atitinkančią veiklą, atlikome antrą tyrimo dalį – apklausėme muzikos mokytojus.

Mokytojų anketoje pasiteiravome: „Kaip manote, kokios priežastys turi įtakos tam, kad vienos veiksenos sudomina mokinius labiau, o kitos mažiau?“ respondentai pakomentavo šitaip: „mokiniams visada maloniau atlikti tai, kas paprasta, lengva, nes tai nereikalauja specialaus pasiruošimo, aktyvaus mąstymo“ arba „mokinių muzikinio skonio ugdymui didelę įtaką turi programoje esantis muzikos repertuaras, kuris mokiniams nesuprantamas arba nuobodus, nes klasikinės muzikos jų aplinkoje yra labai mažai“. Tai patvirtina ir Z. Rinkevičiaus (1998) bei A. Kavaliauskienės (2000) atlikti tyrimai, jog jaunimas labiau vertina pramoginę muziką, kurioje dominuoja ryškus ritmas, o kūriniai, turintys išliekamąją vertę, lieka nesuvokti, neišgyventi, todėl ir netampa paauglių savasties raiškos dalimi. Išsiskyrė ir kitokia mokytojų nuomonė, jog mokinių sudominimas priklauso nuo paties mokytojo požiūrio, gebėjimo pasiruošti pamokai, nuo įdomiai pateiktos informacijos, mokytojo kūrybiškumo bei išradingumo. Dar kiti kaip tik nurodė, kad mokinių sudominimas priklauso nuo mokinių gabumų tam tikrose srityse ir pasiekiamų rezultatų.

Kitu klausimu siekėme išsiaiškinti mokytojų nuomonę apie pamokoje vykdomą veiklą. (žr. 2 lentelę)

2 lentelė

Mokytojų nuomonė apie pamokoje vykdomą veiklą (N=21)

Teiginiai	NIEKADA	KARTAIS	VISADA
Per muzikos pamokas su mokiniais dainuojame lietuvių liaudies dainas, nes jos yra vadovėliuose	10%	23%	67%

Per muzikos pamokas su mokiniais dainuojame populiarias jaunimo tarpe dainas (pop), nes jos mokiniams patinka	5%	19%	76%
Per muzikos pamokas klausytą muzikos kūrinį mokiniai apibūdina raštu, išreiškia spalvomis	23%	10%	67%
Per muzikos pamokas mokiniai patiria daug teigiamų emocijų, atsipalaiduoja	0%	10%	90%
Per muzikos pamokas su mokiniais diskutuojame apie muzikinio gyvenimo naujoves, nes jiems tai įdomu ir aktualu	5%	38%	57%
Su mokiniais diskutuojame apie muzikos grožį	5%	14%	81%
Per muzikos pamokas su mokiniais klausome klasikinės muzikos, nes to reikalauja programa	5%	5%	90%
Per muzikos pamokas su mokiniais klausome šiuolaikinės muzikos (pop, ir k.t), nes mokiniams ji patinka	29%	42%	29%
Per muzikos pamokas mokomės muzikos rašto pažinimo	10%	23%	67%

Dauguma mokytojų sutinka, jog per muzikos pamokas su mokiniais visada dainuoja lietuvių liaudies dainas, nes jos yra vadovėlyje. Galime numatyti, kad į šį teiginį atsakę 67% respondentų sutinka, jog nenori atsilikti nuo bendrojo ugdymo programos, todėl stengiasi įgyvendinti numatytus tikslus. Kita dalis apklaustųjų neslepia, jog dainuoja ir populiarias jaunimo tarpe dainas, nors mokinių atsakymai bylojo ką kitą. Galbūt mokytojai populiarias jaunimo tarpe dainas moko tokias, kurios iš dalies atitinka bendrojo lavinimo mokyklos programą, o mokiniai pageidauja tokių dainų, kurios skamba per populiarias radijo stočių programas, sklinda iš tv ekranų. Reikšminga pastebėti, jog didžioji dalis mokytojų sutinka, jog per muzikos pamokas su mokiniais klausoma klasikinės muzikos, nes to reikalauja programa. Tai įrodo, jog mokytojai vesdami pamokas stengiasi laikytis programos reikalavimų ir mažai kreipia dėmesį į mokinių nuomones, interesus, poreikius. Kaip matyti iš mokytojų atsakymų, pamokų metu dauguma visada su mokiniais diskutuoja apie muzikos grožį, apie muzikinio gyvenimo naujoves, tačiau mokiniai pageidauja daugiau praktinės veiklos, daugiau žaidybinių elementų, išreiškia norą daugiau dainuoti. Gal mokytojai per daug dėmesio kreipia į teorinius dalykus, nori neatsilikti nuo bendrojo ugdymo programos ir per mažai laiko lieka tai veiklai, kuri mokinių manymu jiems yra svarbi bei reikalinga (dainavimas, improvizavimas). Reikšminga pastebėti dar ir tai, jog 42% apklaustųjų kartais muzikos pamokų metu klausoma šiuolaikinės muzikos ir pripažįsta, jog ši muzika mokiniams patinka.

Kitu klausimu siekėme išsiaiškinti mokytojų nuomonę apie tai, kokia veikla mokiniams yra įdomi ir kokios veiklos norėtų daugiau per muzikos pamokas. Respondentai pateiktą atviro tipo klausimą pakomentavo taip: „kiekviena veikla mokiniams būtų įdomi, jei mokytojas gebėtų įdomiai ją pateikti, tačiau kai kuri veikla reikalauja elementarių žinių, taisyklių, kurias reikia mokiniams išmokyti“, „mokiniai į muzikos pamokas nori ateiti pailsėti, atsipalaiduoti, patirti teigiamų emocijų, o ne rimtai mokytis ir mąstyti“, „mokiniai nori dainuoti šiuolaikines dainas, nes tokios dainos dominuoja jų aplinkoje ir yra joms artimos“. Išsiskyrė ir tokios nuomonės: „kiekvienos klasės mokinių pasiekimai yra skirtingi, todėl kaip mokytojas gebės pasinaudoti savo išradingumu, nuo to priklausys ir mokinių susidomėjimas“. Pedagogai pripažįsta, jog paaugliai yra maištavimo etape, jie nori dalyvauti ir daryti tai, kas jiems uždrausta, jie klausosi muzikos, kuri yra artima jų pasaulėžiūrai bei ieško sektinų idealų visuomenėje.

Norėdami sužinoti mokytojų nuomonę apie mokytojo vaidmenį pamokoje, pateikėme tokius klausimus: (žr. 3 lentelę)

3 lentelė

Mokytojų nuomonė apie mokytojo veiklą pamokoje (N=21)

Teiginiai	NIEKADA	KARTAIS	VISADA
Mokytojas turėtų mokėti įsijausti į vaiko išgyvenimus, jo vidinę būseną	0%	5%	95%
Mokytojas turėtų skatinti mokinių veiklą pagyrimais, padaršinimais ir t.t.	0%	0%	100%
Mokytojas turėtų gebėti atskleisti mokinių polinkius ir interesus	0%	0%	100%
Mokytojas turėtų gebėti kurti emociškai šiltus ir efektyvius tarpusavio santykius, kurie nesukeltų baimės suklysti	0%	5%	95%
Mokiniai per muzikos pamokas dirbtų geriau, jei iš anksto žinotų, jog už atliktas užduotis bus įvertinti	5%	24%	71%
Mokytojo bendravimo stilius padeda atskleisti mokinių gebėjimus ir skatina motyvaciją	0%	10%	90%
Mokytojas turėtų dirbti savo darbą, neatsižvelgdamas į mokinių norus	38%	38%	24%

Kaip matyti iš lentelės, mokytojai sutinka, jog nuo mokytojo asmenybės bei įvairių mokytojo gebėjimų, priklauso mokinių polinkių, interesų, gebėjimų atskleidimas muzikos pamokoje, taip pat psichologinė atmosfera. Tačiau vis tik dalis mokytojų pripažįsta, jog mokytojas visada turi dirbti savo darbą neatsižvelgdamas į mokinių norus. Viena vertus, jei mokytojas atsižvelgs į klasės nuomonę, kreips dėmesį į mokinių norus, tai vis tiek ne visi

mokiniai bus patenkinti, nes klasėje mokiniai yra skirtingi, ir jų poreikiai skirtingi. Todėl jei pedagogas kreips ypatingai didelį dėmesį į kiekvieno mokinio užgaidas, pamokoje įsivyras chaosas, nepasitenkinimas ir t.t. Džiugu, jog visi apklausti respondentai sutinka, jog mokytojas turėtų skatinti mokinių veiklą padėšinimais, pagyrimais, taip pat gebėtų atskleisti ugdytinių interesus bei gebėtų sukurti emociškai šiltus santykius. Iš mokinių atsakymų sužinojome, jog kai kuriems mokiniams muzikos pamoka nepatinka tik dėl to, jog yra per daug griežtas muzikos mokytojas arba pamokoje nuobodu, nes mokytojas nemoka sudominti. Iš kitų ugdytinių atsakymų sužinojome, jog jei nevyksta ta veikla, kuri mokiniui labai patinka, tai muzikos pamokas tie ugdytiniai vertina neigiamai, pamokose pradeda nuobodžiauti, ieškoti būdų kuo užsiimti per šią pamoką, tokiu būdu slopinama muzikos mokymosi motyvacija.

Į klausimą „Kokios muzikos mokytojo asmenybės savybės Jums yra svarbiausios?“, muzikos pedagogai pagal svarbumą išskyrė tokias: pirmoje vietoje nurodė meilę vaikams (30%), antroje vietoje – gebėjimą bendrauti (29%), trečioje – kūrybiškumą (25%), o supratingumui (8%) ir teisingumui (8%) skyrė paskutiniąsias vietas.

IŠVADOS

- 1) Šaltinių analizė parodė, jog muzikinis ugdymas yra apibrėžiamas kaip ugdytojo ir ugdytinio bendra veikla, siekiant į aukštesnį lygį kelti mokinio muzikinius gabumus, muzikinį mąstymą, muzikos suvokimą, muzikinę ir bendrąją kultūrą. Muzikiniu ugdymu bendrojo lavinimo mokykloje siekiama turtinti ugdytinio vidinį pasaulį, jo dvasinę ir estetinę būseną. Pradinėse klasėse mokinius galima daug ko išmokyti, nes jie siekia viską įsisavinti, jų psichiniai procesai yra labai paslankūs. Paauglystėje kritiškai pradedama žiūrėti į mokymąsi, todėl muzikos mokytojams mokinį sudominti darosi vis sudėtingiau.
- 2) Paauglystė – vienas sudėtingiausių žmogaus vystymosi etapų, kuris trunka nuo fizinio brendimo pradžios iki tol, kol asmuo pasiekia savarankiško suaugusio žmogaus socialinę padėtį. Paauglystės pradžia dažnai siejama su lytinio brendimo pradžia, tai yra apie vienuoliktuosius metus. Dėl staigių fiziologinių pokyčių paaugliui reikia laiko išgyventi šį permainingą laikotarpį ir suvokti save kaip stabilią asmenybę. Sparčiai kintant paauglio kūnui, lygiagrečiai vyksta kognityvinės srities permainos. Paaugliui iškyla daugybė gyvenimiškų klausimų apie gyvenimo prasmę, lygybę, laisvę. Nerasdamas greitų atsakymų į šiuo klausimus paauglys jaučiasi neramus, jis pradeda į pasaulį žvelgti iš idealistinio požiūrio: viskas turi būti idealiai tobula, tačiau toks suvokimas laikui bėgant praeina. Psichologai paauglystės pabaigą žymi tada, kai individas sugeba rasti savo asmenybės tapatumą, kai sukuria savo vertybių sistemą, geba užmegzti draugystės ir meilės santykius bei juos išlaikyti.
- 3) Muzikos mokytojo sėkmingą profesinę veiklą lemia šios asmenybės savybės: pedagoginis pašaukimas, pedagoginis taktas, pedagoginis meistriškumas, kūrybiškumas, dvasingumas.
- 4) Gauti tyrimo rezultatai parodė, jog paaugliai norėtų turėti muzikos mokytoją teisingą, gebantį bendrauti, mylintį vaikus, supratingą, kūrybišką. Reikšminga pastebėti, jog 14 – 16 – mečiai labiau nusivylę muzikos mokytojo teisingumu, negu 12 – 13 – mečiai. Paaugliai muzikos pamokoje norėtų daugiau dainuoti įvairių stilių dainų, improvizuoti, taip pat pageidauja daugiau laisvo stiliaus pamokų, kuriose dominuotų muzikiniai žaidimai, viktorinos, kūrybinė veikla, karaoke dainos, skambėtų šiuolaikiniai kūriniai per muzikos klausymosi veikseną.

Dauguma apklaustų mokytojų sutinka, jog nenori atsilikti nuo bendrojo ugdymo programos, todėl per mažai atsižvelgia į mokinių poreikius. Pedagogai pripažįsta, jog mokiniams visada maloniau atlikti tai, kas paprasta ir nereikalauja specialaus pasiruošimo, be to mokinių muzikinio skonio ugdymui didelę reikšmę turi programoje esantis muzikos repertuaras, kuris mokiniams nesuprantamas arba nuobodus, nes klasikinės muzikos jų aplinkoje yra labai mažai.

Literatūra

1. Adamonienė R., Daukilas S., Krikščiūnas B., ir k.t. (2002). Profesinio ugdymo psichologija ir pedagogika. Vadovėlis aukštosioms mokykloms. Utena
2. Aramavičiūtė V., (1998). Ugdymo samprata: mokomoji priemonė. Vilnius
3. Arends R., (1998). Mokomės mokytis. Vilnius
4. Balčytis E., (2002). Muzikinio ugdymo reikšmė, tikslai ir turinys V – X klasėse // Muzikinio ugdymo aktualijos – 2. Šiauliai
5. Balčytis E., (1986). Muzikos mokymo IV – VIII klasėje pagindai. Kaunas
6. Barkauskaitė M., (1993). Bendravimas ir draugystė. Vilnius
7. Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai (2003). Vilnius
8. Bitinas B., (2000). Ugdymo filosofija. Vilnius
9. Bitinas B., (2002). Pedagoginės diagnostikos pagrindai. Vilnius
10. Bitinas B., (2004). Hodegetika; auklėjimo teorija ir technologija. Vilnius
11. Butkienė G., Kepalaitė A., (1996). Mokymasis ir asmenybės brendimas : pedagoginės psichologijos įvadas studentams, mokytojams, tėvams. Vilnius
12. Gage N.L., Berliner D.C., (1994). Pedagoginė psichologija. Vilnius
13. Gailienė D., (1996). Aš myliu kiekvieną vaiką : apie vaikų psichologinio atsparumo ugdymą : knyga mokytojams ir auklėtojams. Vilnius
14. Gaižutis A., (1993). Kultūros vertybės ir erzalai. Vilnius
15. Girdzijauskienė R., (2004). Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas muzikine veikla: monografija. Klaipėda
16. Girdzijauskienė R., (1997). Grojame K. Orfo instrumentais. Klaipėda
17. Girdzijauskienė R. (2008). Muzikos mokytojo profesinės kompetencijos ypatumai // Muzikinis ugdymas mokykloje: tradicijos ir inovacijos. Tiltai. Priedas: Mokslo darbai. 2008, Nr. 37. Klaipėda
18. Gučas A., (1990). Vaiko ir paauglio psichologija. Kaunas
19. Dumčienė A., (2004). Auklėjimo pagrindai. Kaunas
20. Jakavičius V., (1998). Žmogaus ugdymas : įvadas į edukologijos studijas. Klaipėda
21. Jovaiša L., (2001). Ugdymo mokslas ir praktika : analitinių straipsnių monografija. Vilnius
22. Jovaiša L., (1993). Edukologijos įvadas. Kaunas

23. Jovaiša L., (1994). Edukologijos pradmenys. Vilnius
24. Jovaiša L., (1975). Psichologinė diagnostika. Kaunas
25. Jovaiša L., (2007). Enciklopedinis edukologinis žodynas. Vilnius
26. Jucevičienė P., (2007). Pedagogų rengimo studijų programų analizė : mokslo studija. Vilnius
27. Katinienė A., (1998). Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje. Vilnius
28. Kievišas J., (1997). Vaiko muzikinė raiška. Šiauliai
29. Kievišas J., (2000). Vaiko veikla meninio ugdymo procese. Vilnius
30. Kučinskas V. (1996). Dvasingumo problema rengiant muzikos mokytojus // Muzikos kultūros situacija Nepriklausojame Lietuvoje. Tarptautinės mokslinės praktinės konferencijos pranešimai. Vilnius
31. Lietuvos švietimo koncepcija (2003). Vilnius
32. Leliūgienė I., (2003). Socialinė pedagogika : vadovėlis. Kaunas
33. Lepeškienė V., (1996). Humanistinis ugdymas mokykloje. Vilnius
34. Matonis V., (2003). Moksleivių meninių nuostatų formavimas. Vilnius
35. Mielke U., (1997). Geriau supraskime sunkius vaikus. Vilnius.
36. Mokytojų kompetencijų aprašas (2008). Vilnius
37. Myers D. G., (2008). Psichologija. Kaunas
38. Navickienė L., (2001). Emocinio imitavimo metodas muzikos pamokoje : metodinė medžiaga mokytojui , Vilnius
39. Navaitis G., (2001). Psichologinė parama paaugliui. Vilnius
40. Piličiauskas A., (2005). Švietimo ir mokslo reforma: būti ar pūti? [žiūrėta 2010-03-25]. Prieiga per internetą: http://www.piliciauskas.info/Straipsniai/Nepublikuoti/svietimo_ir_mokslo_reforma
41. Petrulytė A., (2003). Jaunesniojo paauglio socialinė raida. Vilnius
42. Pukelis K., (1995). Mokytojų rengimas ir tautos kultūra. Kaunas
43. Poškus K., (1986). Mokytojo kūrybinė asmenybė : monografija, Kaunas
44. Psichologijos žodynas (1993). Vilnius
45. Rinkevičius Z., (2005). Muzikos pedagogika. Klaipėda
46. Rinkevičius Z., (2002). Muzikinis mąstymas ir jo ugdymas mokykloje. Klaipėda
47. Rinkevičius Z., (1993). Mokinių muzikinis ugdymas. Klaipėda
48. Rinkevičius Z., (1998). Muzikos pedagogika: bendrasis muzikinis ugdymas. Klaipėda
49. Rinkevičius Z., (2006). Žmogaus ugdymas muzika: monografija. Klaipėda

50. Sakalas A.,(2000) Personalo valdymas. Kaunas
51. Savickytė V., (1996). Asmenybė ir mokyklinė bendruomenė. Šiauliai
52. Strakšienė D., (2009). Muzikos kūrybinių didaktinės refleksijos ugdymas muzikavimu. Šiauliai
53. Šernas V., (1995). Profesinė pedagogika. Vilnius
54. Teresevičienė M., (1999). Mokymasis bendradarbiaujant. Vilnius
55. Tijūnėlienė O., (2001) Mokytojo autoriteto samprata Lietuvoje, (1918-1940) : monografija
56. Vaičiulienė A., (2004). Paauglio psichologija : vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams.
Vilnius
57. Vaitkevičius R., (2006). Statistika su SPSS psichologiniuose tyrimuose: mokomoji knyga.
Kaunas
58. Želvys R., (2007). Bendravimo psichologija. Vilnius.
59. Žemaitis (1998). Pedagoginis autoritetas. Vilnius
60. Žukauskienė R., (2002). Raidos psichologija. Vilnius
61. Piaget J., The origins of intelligence in children. New York, 1952
62. Rogers C.R. Freedom to learn, New York, 1968
63. Maslow A.H. Motivation and Personality. 2 nd. Ed. New York, 1970

PRIEDAI

ANKETA

Mielas moksleivi,

Norėtumėme paprašyti, kad nuoširdžiai atsakytum į pateiktus klausimus. Pireš atsakydamas gerai pagalvok ir pažymėk tik tą atsakymo variantą, kuris geriausiai atitinka Tavo nuomonę. Tau tinkamą variantą pažymėk taip X. Apklausa yra anoniminė, todėl nerašyk nei vardo, nei pavardės. Dėkojame už atvirumą ir nuoširdumą. Sėkmės !

1. Kokios 5 pamokos mokykloje Tau labiausiai patinka. Sunumeruok pagal svarbą nuo 1 iki 5, kai 1 – labai svarbu, 2 – mažiau svarbu ir t.t.

-
-
-
-
-

2. Ar Tau patinka muzikos pamoka? Kodėl?

.....

.....

3. Ką tau patinka daryti per muzikos pamokas?

Teiginys	NIEKADA	RETAI	KARTAIS	DAŽNAI	VISADA
Klausytis muzikos					
Solfedžiuoti					
Muzikuoti					
Dainuoti					
Improvizuoti					

4. Ką dažniausiai veikiate muzikos pamokose?

Teiginys	NIEKADA	RETAI	KARTAIS	DAŽNAI	VISADA
Klausomės muzikos					
Solfedžiuojame					
Muzikuojame					
Dainuojame					
Improvizuojame					

5. Kokios veiklos norėtum daugiau per muzikos pamokas? Kodėl?

.....

.....

6. Ar pritari teiginiams:

Teiginys	TIKRAI NE	LYG IR NE	NETURIU NUOMONĖS	LYG IR TAIP	TIKRAI TAIP

Muzikos pamokose per mažai kalbama apie tokią muziką, kuri yra populiari, aktuali jaunimo tarpe					
Muzikos pamokose per daug dėstoma teorinių dalykų					
Muzikos pamokose gaunu daug įdomių ir reikalingų žinių (apie kompozitorių gyvenimą, jų kūrybą)					

7. Ar pritari teiginiams:

Teiginys	NIEKADA	RETAI	KARTAIS	DAŽNAI	VISADA
Per muzikos pamokas dainuojame lietuvių liaudies dainas					
Per muzikos pamokas dainuojame populiarias jaunimo tarpe dainas (pop)					
Per muzikos pamokas klausytą muzikos kūrinį apibūdiname raštu, išreiškiame spalvomis.					
Per muzikos pamokas patiriu daug teigiamų emocijų, atsipalaiduojau					
Su muzikos mokytoja diskutuojame apie muzikinio gyvenimo naujoves					
Su muzikos mokytoja diskutuojame apie muzikos grožį					
Per muzikos pamokas klausome klasikinės muzikos					
Per muzikos pamokas klausome šiuolaikinės muzikos (pop, ir k.t).					
Per muzikos pamokas mokomės rašto pažinimo					

8. Ką galėtum pasiūlyti, kad muzikos pamokos mokykloje būtų įdomesnės?

.....

9. Kokios muzikos mokytojo asmenybės savybės tau yra svarbiausios? Sunumeruok pagal svarbą nuo 1 iki 5, kai 1 – labai svarbu, 2 – mažiau svarbu ir t.t.

- Supratingumas
- Meilė vaikams
- Gebėjimas bendrauti
- Teisingumas
- Kūrybiškumas
- Kita.....(įrašyk pats)

10. Koks norėtum, kad būtų Tavo muzikos mokytojas? Parašyk savo nuomonę.

.....

11. Ar pritari teiginiams:

Teiginys	NIEKADA	RETAI	KARTAIS	DAŽNAI	VISADA
Man patinka, kai muzikos mokytojas per pamoką stengiasi atsižvelgti į mokinių norus.					
Man patinka kai muzikos mokytojas nepataikauja mokinių norams.					
Man patinka kai muzikos mokytojas mane giria					

Man patinka kai muzikos mokytojas stengiasi, kad per pamokas man būtų įdomu					
---	--	--	--	--	--

12. Ar pritari teiginiams:

Teiginys	NIEKADA	RETAI	KARTAIS	DAŽNAI	VISADA
Muzikos mokytojas turi mokėti suderinti griežtumą su reiklumu					
Muzikos mokytojas turi būti gerai nusiteikęs					
Muzikos mokytojas turi būti griežtas					
Muzikos mokytojas turi puikiai išmanyti dėstomą dalyką					

13. Ar pritari teiginiams:

Teiginys	NIEKADA	RETAI	KARTAIS	DAŽNAI	VISADA
Mokymąsi suprantu kaip savo pareigą					
Patinka sužinoti ką nors nauja					
Noriu būti pirmūnas klasėje					
Malonu sulaukti pagyrimo					
Malonu gauti gerą įvertinimą					

Ar lankai kokius nors būrelius mokykloje ar už jos ribų? • Taip • Ne

Jei atsakei Taip, tai kokius būrelius lankai?

.....

Kokia tavo lytis? • Berniukas • Mergaitė

Kiek Tau metų? (Įrašyk)

Kurioje klasėje mokaisi?.....

Dėkojame už nuoširdžius atsakymus !!!

ANKETA

Mielas mokytojai,

Maloniai kviečiame dalyvauti tyrime, kurio tikslas - išsiaiškinti muzikos mokytojo asmenybės įtaką paauglių poreikių ir preferencijų formavimuisi. Norėtumėme paprašyti, kad nuoširdžiai atsakytumėte į pateiktus klausimus. Prieš atsakydami gerai pagalvokite ir pažymėkite tik tą atsakymo variantą, kuris geriausiai atitinka Jūsų nuomonę. Jums tinkamą variantą pažymėkite taip X. Apklausa yra anoniminė, todėl nerašykite nei vardo, nei pavardės. Dėkojame už atvirumą ir nuoširdumą. Sėkmės !

1. Kokia veikla vyksta per muzikos pamokas?

Teiginys	NIEKADA	RETAI	KARTAIS	DAŽNAI	VISADA
Muzikos klausymasis					
Solfedžio pratybos					
Muzikavimas					
Dainavimas					
Improvizacija					
Ritmo pratybos					

2. Kokia veikla, Jūsų nuomone, labiausiai patinka mokiniam?

Teiginys	LABAI NEPATINKA	RETAI	KARTAIS	DAŽNAI	LABAI PATINKA
Muzikos klausymasis					
Solfedžio pratybos					
Muzikavimas					
Dainavimas					
Improvizacija					
Ritmo pratybos					

3. Kaip manote, kokios priežastys turi įtakos tam, kad vienos veiksenos sudomina mokinius labiau, o kitos mažiau?

.....

.....

.....

.....

4. Ar pritariate teiginiam:

Teiginys	NIEKADA	RETAI	KARTAIS	DAŽNAI	VISADA
Per muzikos pamokas su mokiniais dainuojame lietuvių liaudies dainas, nes jos yra					

vadovėliuose					
Per muzikos pamokas su mokiniais dainuojame populiarias jaunimo tarpe dainas (pop), nes jos mokiniams patinka					
Per muzikos pamokas klausytą muzikos kūrinį mokiniai apibūdina raštu, išreiškia spalvomis					
Per muzikos pamokas mokiniai patiria daug teigiamų emocijų, atsipalaiduoja					
Per muzikos pamokas su mokiniais diskutuojame apie muzikiniogvyvenimo naujoves, nes jiems tai įdomu ir aktualu					
Su mokiniais diskutuojame apie muzikos grožį					
Per muzikos pamokas su mokiniais klausome klasikinės muzikos, nes to reikalauja programa					
Per muzikos pamokas su mokiniais klausome šiuolaikinės muzikos (pop, ir k.t), nes mokiniams ji patinka					
Per muzikos pamokas mokomės muzikos rašto pažinimo					

5. Kokia(-ios) veikla, (žr. į 4 kl.) Jūsų nuomone, mokiniams yra įdomi(-ios) ir kokios veiklos mokiniai norėtų daugiau? Kaip manote kodėl?

.....

.....

.....

.....

6. Kaip Jums atrodo, ar mokiniai noriai dirba muzikos pamokose?

- Niekada
- Kartais
- Retai
- Dažnai
- Visada

7. Kaip Jūs stengiatės sudominti mokinius per muzikos pamokas?

.....

.....

.....

8. Jūsų manymu, kokie vertinimo metodai veiksmingiausi siekiant skatinti muzikos mokymosi motyvaciją?

- Vertinimas pažymiu
- Pagyrimai, kai mokinys stengiasi
- Vertinimai išsakant pastabas apie atliktą darbą

- Mokinių skatinimas vertinti vieniems kitų darbus
- Kita.....

9. Kokias skatinimo priemones Jūs taikote mokiniams per muzikos pamokas?

- Pagyrimas žodžiu
- Pagyrimas raštu
- Įvertinimas pažymiu
- Kita.....

10. Kaip manote, kaip mokinys jaučiasi gavęs blogą įvertinimą per muzikos pamokas?

- Kaltina save
- Pyksta ant mokytojo
- Pergyvena, jaučiasi blogai
- Dažniausiai mokiniams nesvarbu kokius pažymius gauna muzikos pamokose
- Nuliūsta, tačiau žino, kad galės pasitaisyti pažymį kitą kartą
- Kita

11. Jūsų manymu kaip jaučiasi mokinys gavęs gerą įvertinimą ar pagyrimą už atliktą darbą?

- Džiaugiasi, bet ypatingai dėl pažymio nesistengia
- Stengiasi ir kitą kartą siekti panašaus rezultato
- Sunku spręsti, nes dažniausiai neparodo didelio susidomėjimo gautu įvertinimu
- Kita

12. Kokiais kriterijais remiatės vertindami mokinių atliktus darbus muzikos pamokose?

.....

13. Ar manote, kad tai, kaip dažnai vertinate mokinių darbą muzikos pamokose turi įtakos mokymosi motyvacijai?Kodėl?

.....

14. Ar sutinkate su teiginiais

Teiginys	NIEKADA	RETAI	KARTAIS	DAŽNAI	VISADA
Mokytojas turėtų mokėti įsijausti į vaiko išgyvenimus, jo vidinę būseną					
Mokytojas turėtų skatinti mokinių veiklą pagyrimais, padrąšinimais ir t.t.					
Mokytojas turėtų gebėti atskleisti mokinių polinkius ir interesus					
Mokytojas turėtų gebėti kurti emociškai šiltus					

ir efektyvius tarpusavio santykius, kurie nesukeltų baimės suklysti					
Mokiniai per muzikos pamokas dirbtų geriau, jei iš anksto žinotų, jog už atliktas užduotis bus įvertinti					
Mokytojo bendravimo stilius padeda atskleisti mokinių gebėjimus ir skatina motyvaciją					
Mokytojas turėtų dirbti savo darbą, neatsižvelgdamas į mokinių norus					

15. Kokios muzikos mokytojo asmenybės savybės Jums yra svarbiausios? Sunumeruokite pagal svarbą nuo 1 iki 5, kai 1 – labai svarbu, 2 – mažiau svarbu ir t.t.

- Supratingumas
- Meilė vaikams
- Gebėjimas bendrauti
- Teisingumas
- Kūrybiškumas
- Kita

16. Kaip apibūdintumėte savo bendravimo su mokiniais stilių?

- Griežta kontrolė
- Reiklumas
- Supratingumas
- Teisingumas
- Pagarba ir meilė vaikams
- Dėmesingumas ir pastabumas
- Geranoriškumas
- Gebėjimas derinti visus išvardintus bendravimo bruožus
- Kita.....

17. Ar pritariate teiginiams

Teiginys	NIEKADA	RETAI	KARTAIS	DAŽNAI	VISADA
Per mano vedamas pamokas vyrauja šilti ir draugiški santykiai					
Manau, kad mokiniai su manimi noriai bendrauja					
Man sunku bendrauti su paaugliais					
Paaugliai mane išveda iš kantrybės					
Pagarbus bendravimas su paaugliais sukelia teigiamą atsakomąją reakciją					
Paaugliai kreipiasi į mane asmeniniais					

klausimais					
Mano santykiai su paaugliais yra formalūs					

Jūsų lytis: • Vyras • Moteris

Jūsų amžius:

- 20 - 30
- 30 - 40
- 40 - 50
- 50 - 60
- 60 ir daugiau

Koks Jūsų išsilavinimas.....

Jūsų kvalifikacinė kategorija:

- Mokytojas
- Vyresnysis mokytojas
- Mokytojas metodininkas
- Mokytojas ekspertas

Pedagoginio darbo stažas:

- 0-5
- 5-10
- 10-15
- 15-20
- 20-25
- 25 ir daugiau

Kuriose klasėse vedate muzikos pamokas.....

Nuoširdžiai dėkojame už Jūsų atsakymus !

